

# Visie 'De Buitenzomerlanden'

## Opladen aan de Oude Maas

8 november 2018

urban  
synergy



*Zicht over Geertruida Agathapolder*

# Visie ‘De Buitenzomerlanden’

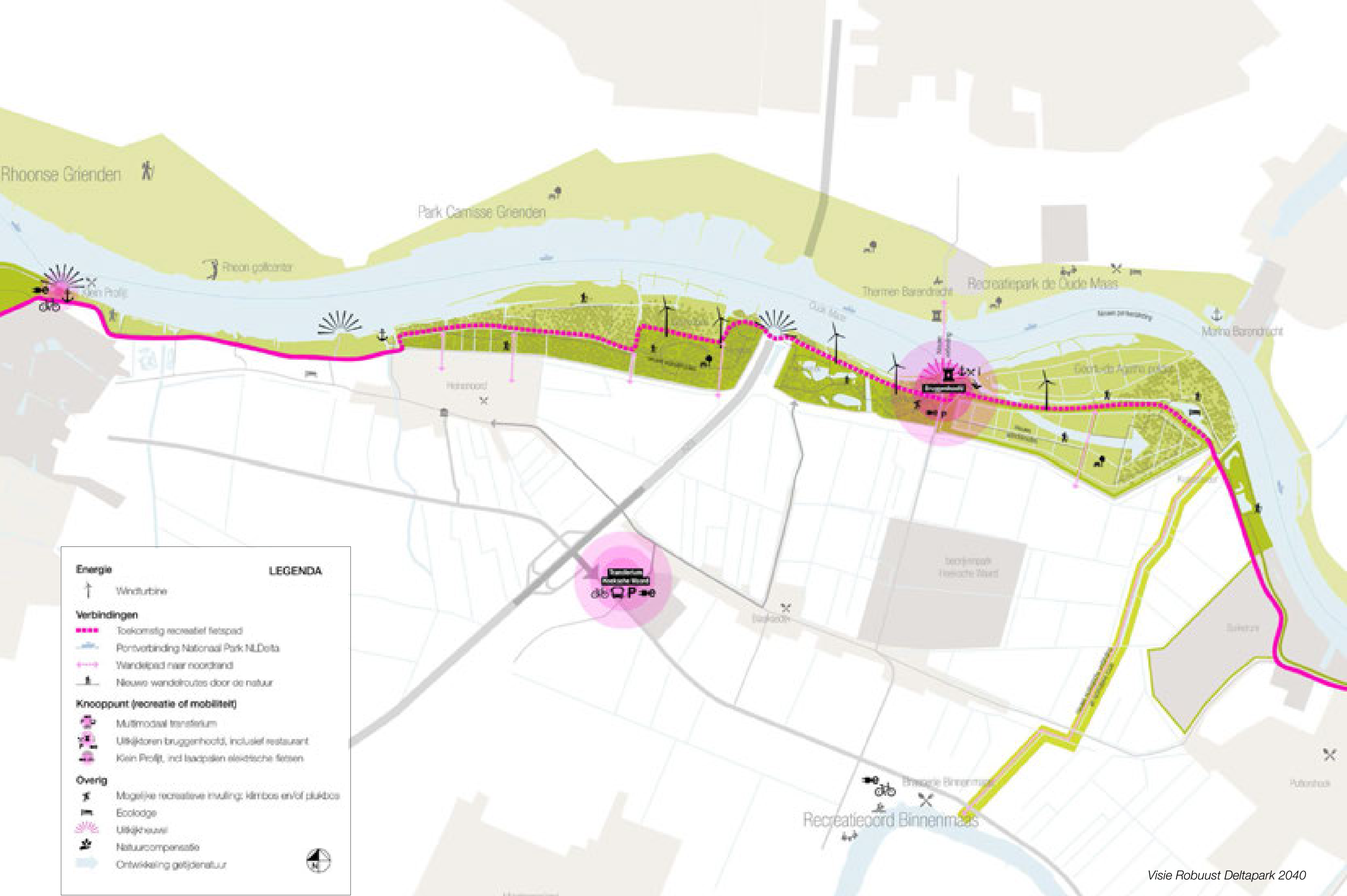
## Opladen aan de Oude Maas

### Inhoudsopgave

|                                    |    |
|------------------------------------|----|
| Samenvatting                       | 5  |
| 1. Inleiding                       | 7  |
| 2. Context                         | 9  |
| 3. Visie                           | 17 |
| 4. Fasering                        | 19 |
| 5. Uitvoeringsagenda               | 36 |
| Bijlage:                           |    |
| Analyse locatie                    | 38 |
| Deelnemers interviews & werksessie | 41 |

### Colofon

Visie opgesteld door: Urban Synergy  
In opdracht van: Gemeente Binnenmaas  
Datum: 08.11.2018



Visie Robuust Deltapark 2040

# Samenvatting

Gemeente Binnenmaas wil de Hoeksche Waard vitaal houden door zich meer te profileren op het gebied van recreatie en toerisme. In de Structuurvisie Binnenmaas (2013) wordt de omgeving van Polder de Buitenzomerlanden aangewezen als onderzoekslocatie voor nieuwe recreatieve natuur. Er spelen verschillende concrete ontwikkelingen in en rondom het gebied, zoals de plaatsing van vijf windturbines tussen Heinenoord en Polder de Buitenzomerlanden en mogelijke plaatsing van zonnevelden. Daarnaast zijn er partijen met plannen en initiatieven. In de visie voor de Buitenzomerlanden worden concrete ontwikkelingen en lange termijn ambities verknoopt. De noordrand van de Hoeksche Waard, het buitendijkse gebied tussen bezoekerscentrum Klein Profijt en Puttershoek, wordt ontwikkeld tot robuust en aaneengesloten natuurnetwerk en is onderdeel geworden van het toekomstig Nationaal Park NLDelta Biesbosch-Haringvliet.

De windturbines en zonnevelden worden ingezet als katalysator en verdienmodel om op lange termijn de hoger gelegen agrarische polders te transformeren tot natuurgebied als onderdeel van het Deltapark. Het plaatsen van toekomstige zonnevelden en de vijf windturbines op de hoger gelegen agrarische gronden en bosrijke delen in de noordrand zorgt enerzijds voor het behoud van het open karakter van het middendeel van de Hoeksche Waard en levert anderzijds voordeel op door het slim combineren van de benodigde (ondergrondse) infrastructuur. Natuurcompensatie van de windmolens en zonnevelden worden ingezet om het gebied langzaam uit te breiden tot een robuuste natuur. Het transformeren van agrarische gronden naar een robuust getijddepark is een hoge ambitie voor de lange termijn. In deze visie hebben we gekozen om zonnevelden in te zetten als katalysator, het kan echter ook zijn dat deze fase over wordt overgeslagen op het moment dat verschillende partijen de handen ineen slaan om het Nationale Park NLDelta Biesbosch vorm te geven en daar financiering voor vinden.

Op korte termijn worden de gelden die vrijkomen voor de aanleg van de vijf windturbines ingezet om het recreatieve rondje Hoeksche Waard af te ronden. Een 6,5 kilometer lang recreatief fietspad tussen bezoekerscentrum Klein Profijt en Kuipersveer zorgt voor het beleefbaar en zichtbaar maken van de Oude Maas en verbetert de toegankelijkheid van diverse getijdenatuur-gebieden. Het fietspad vormt de ruggengraat voor toekomstige recreatieve ontwikkelingen aan de noordrand, zoals de opwaardering van het bruggenhoofd tot recreatief knooppunt en opwaardering van aangrenzende bosgebieden. Bijkomend voordeel is dat er een extra ontsluiting tot de Heinenoordtunnel ontstaat, voor forenzen richting Barendrecht. Dit biedt kansen voor alternatief vervoer tijdens de renovatie van de tunnel.

De grootste potentie voor ontwikkeling van recreatie en toerisme in de Hoeksche Waard ligt aan de randen. Daar kan de relatie met het water gezocht worden en is ruimte voor de ontwikkeling van diverse vormen van (verblijfs-) recreatie en natuur. De verschillende randen vormen op deze manier een onderdeel van het rondje Hoeksche Waard waarin ieder gebied een eigen rol van betekenis heeft en beleving kent. Door de noordrand te ontwikkelen tot samenhangend getijddepark, toegankelijk en beleefbaar door het nieuwe fietspad, kan het gebied een belangrijk onderdeel worden van het recreatieve rondje Hoeksche Waard. Om het getijddepark op lange termijn volledig te ontwikkelen, dient aansluiting gezocht te worden met de overzijde en het Nationaal Park NLDelta Biesbosch-Haringvliet.



Werk sessie 'Visie Polder de Buitenzomerlanden' 16 oktober 2018

# 1. Inleiding

## 1.1 Aanleiding

Gemeente Binnenmaas wil de Hoeksche Waard vitaal houden door zich meer te profileren op het gebied van recreatie en toerisme. In de Structuurvisie Binnenmaas (2013) wordt de Polder de Buitenzomerlanden aangewezen als onderzoekslocatie voor nieuwe recreatieve natuur. In de zomer van 2014 is het advies ‘het geheim van het getij’ opgesteld om een nadere invulling te geven aan de recreatieve natuurambities voor de polder en omgeving. Voor de aanbevelingen uit het advies is, in samenspraak met stakeholders en mogelijke investeerders en ondernemers, een verdiepingsslag gemaakt in 2015.

De afgelopen jaren is sprake van verschillende ontwikkelingen in en rondom Polder de Buitenzomerlanden; eind 2017 is het bestemmingsplan ‘Windpark Oude Maas’ voor de plaatsing van vijf windmolens vastgesteld, er zijn initiatieven voor het aanleggen van een zonneweide ten westen van de Heinenoordtunnel en op het terrein van Suiker Unie, er is gesproken over bodemsanering van agrarische gronden, natuurcompensatie vanwege de aanleg van de molens, de kap van ruim 700 bomen en er zijn ideeën om een natuurbegraafplaats te realiseren in het bosgebied ten oosten van de Heinenoordtunnel. Vanuit de aanleg van de windmolens komt een budget beschikbaar van ruim 130.000 wat ingezet gaat worden voor een kwaliteitsimpuls van het gebied. Dit vraagt om een actualisatie en concretisering van de visie.

## 1.2 Actualiseren en concretiseren

Om te onderzoeken in hoeverre de visie uit 2015 nog steeds actueel is en welke ontwikkelingen er spelen rondom Polder de Buitenzomerlanden is een korte quickscan gemaakt van de huidige stand van zaken in het gebied. Op welke termijn spelen projecten en initiatieven in het gebied, bijten of versterken die elkaar en hoe verhouden die zich tot het beleid. Uit de quickscan bleek dat de richting die is ingeslagen met vorige visie ‘het geheim van het getij’ uit 2014 niet geheel aansluit op de huidige ontwikkelingen in en rondom het gebied. Op basis daarvan is besloten de visie te herzien. Zo zorgt de plaatsing van de windmolens voor belemmering van verblijfsrecreatie, maar biedt de plaatsing wel kansen voor ontwikkeling van natuur en toegankelijk maken van het gebied. Daarnaast is het belangrijk is dat het gebied in de totale ontwikkeling van de noordrand wordt gezien en hoe concrete plannen zoals de verplichte natuurcompensatie daar aan bijdragen. Het gevaar bestaat dat compensatie los van het geheel wordt gerealiseerd en versnippering van de natuurgebieden in de noordrand versterkt. Doelstelling van de geactualiseerde visie is een perspectief voor het gebied op de langere termijn en concrete projecten en handvatten voor de ontwikkeling op de korte termijn. Dit zijn bijvoorbeeld het verbeteren van de toegankelijkheid van het gebied, de exacte invulling en locatie van de natuurcompensatie en de slimme combinaties met de komst van de windmolens te maken. Naar aanleiding van de ‘Energievisie’ voor de Hoeksche Waard worden er in dit gebied tevens kansen gezien voor de ontwikkeling van een energiehubs of cluster gekoppeld aan de grote windmolens.

*Note: In de visie uit 2014 is met name gekeken naar de locatie van het bruggenhoofd tot opzichte van Kuipersveer. De buitendijkse polder die daaraan grenst wordt Polder de Buitenzomerlanden genoemd. In de quickscan en onderliggende visie is gekeken naar een groter gebied om te komen tot een aaneenschakeling van alle buitendijkse gebieden ten oosten en westen van de Heinenoordtunnel. Op de historische kaarten zien we dat deze gebieden van oorsprong Polder de Buitenzomerlanden heette met de oost- en west zomerlanden. In deze visie spreken we daarom over ‘de Buitenzomerlanden’ waarmee de buitendijkse gebieden van Heinenoord tot Puttershoek bedoeld worden.*

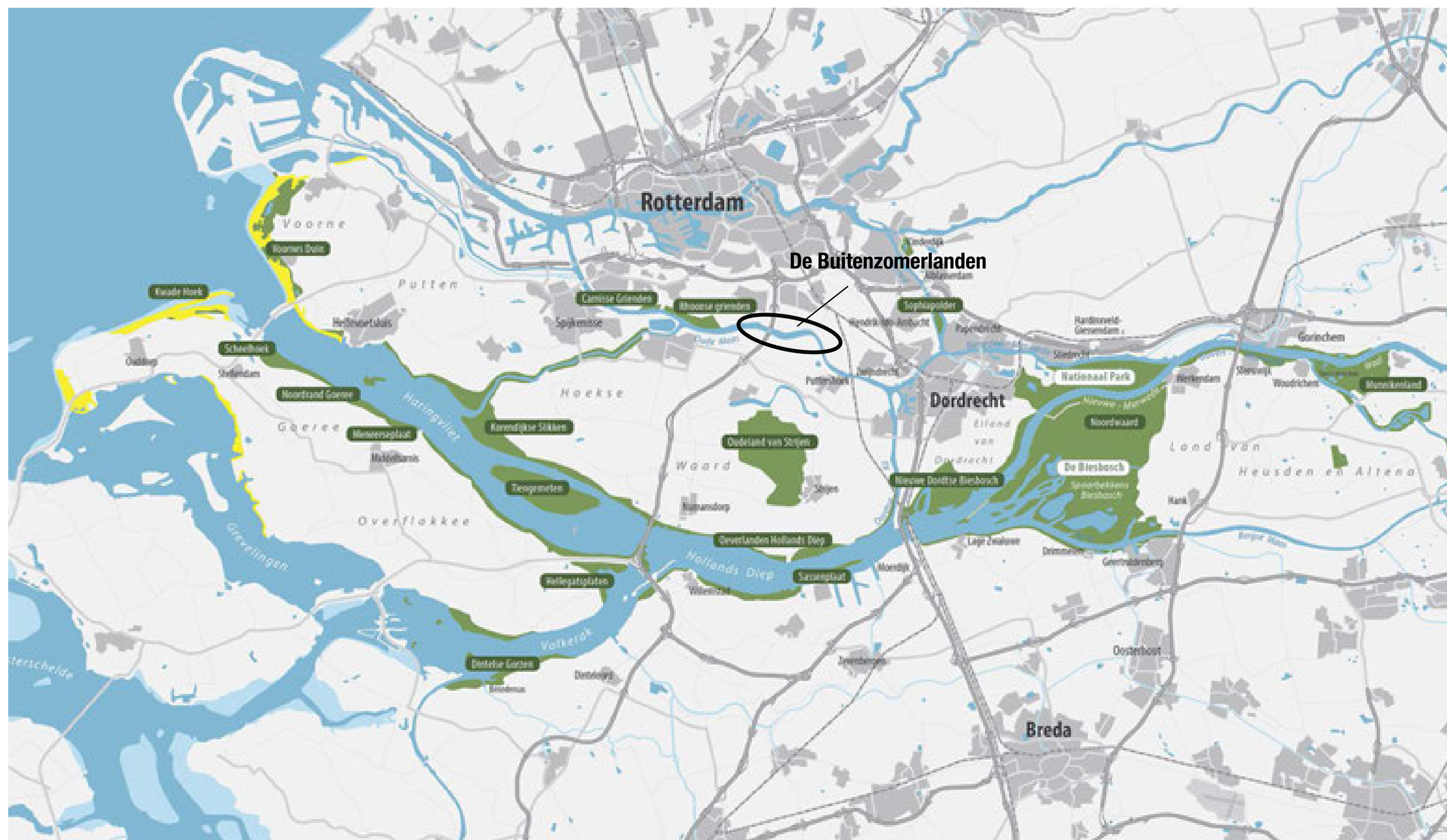
## 1.3 Werkwijze

De visie is tot stand gekomen in samenspraak en samenwerking met Staatsbosbeheer, Samenwerkings Orgaan Hoeksche Waard (SOHW), Hoekschewaards Landschap (HWL), Gemeente Binnenmaas, Kwaliteitsadviseur van de Hoeksche Waard Miranda Reitsma, Waterschap Hollandse Delta, Renewable Factory, ASR, Dhr Kleijwegt als grondeigenaar van agrarische percelen in Polder de Buitenzomerlanden, Charles de Klerk, HW Duurzaam en de Provincie Zuid-Holland. In eerste instantie zijn deze partijen individueel geïnterviewd. Hoe zien deze partijen de toekomst van de noordrand in perspectief van de gehele Hoeksche Waard? Waar zijn deze partijen concreet mee bezig op het gebied van natuurontwikkeling, water(veiligheid), energietransitie en recreatie? Waar liggen ambities en kansen voor koppelingen? De betrokken partijen zijn eigenaar, belanghebbende of denken na over een opwaardering van de noordrand van de Hoeksche Waard.

In een werksessie zijn aan alle bovengenoemde partijen drie verhaallijnen voor toekomstige ontwikkeling van de Buitenzomerlanden voorgelegd; Deltapark, Energiehubs en Recreatieve natuur. Deze verhaallijnen zijn tot stand gekomen op basis van de uitkomsten van de interviews. In de werksessie is verkend welke bouwstenen (programmatische invulling of verbindingen) uit de verschillende verhaallijnen terug dienen te komen in de visie, waar prioriteit ligt, wat partijen zelf bij kunnen dragen, wie kartrekker is en wat het toekomstig karakter wordt voor de meest gewenste invulling voor de Buitenzomerlanden op lange termijn. De uitkomsten van de workshop vormen de basis voor de onderliggende visie.

## 1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we de context van het gebied, welke plannen en initiatieven er eind 2018 spelen op lokale en regionale schaal. In hoofdstuk 3 wordt de visie voor de Buitenzomerlanden toegelicht en de verschillende pijlers waar deze uit is opgebouwd. De visie kent korte termijn ingrepen en ontwikkelingen en een lange termijn strategie. In de fasering van hoofdstuk 4 worden de stappen hoe dit bereikt kan worden beschreven. Voor de korte termijn zijn voor ingrepen op verschillende locaties in de Buitenzomerlanden ruimtelijke uitgangspunten geformuleerd. In de bijlage zijn de analyse van het gebied en betrokken partijen opgenomen.



NLDelta met daarin positie van 'De Buitenzomerlanden' | Bron: Bidbook NLDelta, | Nationaal Park NLDelta Biesbosch-Haringvliet.

## 2. Context

### 2.1 Bidbook NLDelta: Nationaal Park NLDelta Biesbosch-Haringvliet

Het op een kier zetten van de Haringvlietsluizen in 2018 geeft een enorme impuls aan de deltanatuur en de beleving van het getij, van Haringvlietsluizen tot Loevestein. Naast wisselende waterstanden ontstaat door de afvoer van water uit heel West-Europa (soms veel, soms weinig) weer een spannende overgang van zoet naar brak water. Een aantal partijen, waaronder initiatiefnemers Parkschap Nationaal Park de Biesbosch, Staatsbosbeheer en Droomfondsproject Haringvliet hebben een bidbook en voorstel gemaakt om een Nationaal Park van wereldklasse te vormen; NLDelta Biesbosch-Haringvliet. Ze werken hierin samen met belangrijke partijen in het gebied; Waterdriehoek, Landschapstafel Haringvliet, Waterpoort, Vestigingsdriehoek, Nationaal Park de Biesbosch en Biesbosch Streeknetwerk. Het is de ambitie van de initiatiefnemers om de variëteit nog sterker te maken in dit gebied voor mens en natuur door ruimte te bieden aan ontwikkelingen en initiatieven die passen bij de dynamiek, de delta en natuur in dit gebied.

Daarnaast start eind 2018 een traject waarin de landschapstafel IJsselmonde van de provincie Zuid-Holland en het programmateam 'Rivier als Getijdenpark' op zoek gaan naar de kansen die de oevers van de Oude Maas bieden voor klimaatadaptatie, recreatieve natuurbeleving, natuurontwikkeling en het sluiten van regionale kringlopen. Het regionale programmateam 'Rivier als Getijdenpark' (een coalitie tussen RWS, gemeente Ridderkerk, gemeente Maassluis, Gemeente Schiedam, Hoogheemraadschap van Delfland, Port of Rotterdam, Deltaprogramma Rijnmond-Drechtsteden, Waterschap Hollandse Delta, Zuid-Hollands Landschap, Life, Wauw, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpernerwaard, provincie Zuid-Holland, gemeente Rotterdam, WNF, EcoShape, Ark natuurontwikkeling, Rotterdam Climate Initiative, River Art) onderzoekt of het kansrijk is om aan de oevers van de Oude Maas programma toe te voegen. Daarbij wordt zowel gekeken naar de kant van IJsselmonde als naar de kant van de Hoeksche Waard. De landschapstafel ruimt een belangrijke plek voor de Oude Maas in bij het opstellen van de visie voor 'Groen en recreatie op IJsselmonde'. De ambities uit die visie worden in 2019 vertaald in projecten die resulteren in een nieuw uitvoeringsprogramma de komende jaren.

De visie voor de Buitenzomerlanden zoekt aansluiting bij bovenstaande ontwikkelingen, programma's en ambities. Niet door een eigen weg in te slaan, maar door de juiste samenwerkingen op te zoeken. In het Deltapark kunnen praktische zaken op grotere schaal geregeld worden, op het gebied van financiering, branding en afspraken met de bestuurslagen. Punt van aandacht voor het Nationaal Park NLDelta is de huidige bestemmingsplanwijziging voor het terrein van Suiker Unie. De ontwikkeling die daar wordt voorzien, watergerelateerde industrie, vormt een harde onderbreking in de aaneenschakeling van natuurgebieden. In de verdere bespreking tussen Gemeente Hoeksche Waard en Suiker Unie is het aan te bevelen om te onderzoeken of het mogelijk is om een openbare recreatieve route te maken aan de rand van het terrein, zodat de verbinding tussen Puttershoek en de natuur aan de Noordrand wordt verbeterd.

NLDelta is makkelijk bereikbaar vanuit de Randstad en vanuit Brabant en Vlaanderen. Goede verbindingen over land én water en bijzondere overnachtingsplekken zorgen ervoor dat je in je eigen tempo, de rust, ruimte en dynamiek van het gebied kunt ervaren.

Bron: Bidbook NLDelta

Het gebied staat bekend als NLDelta Biesbosch-Haringvliet (Dutch Delta). Toeristen uit heel Nederland en daarbuiten bezoeken het gebied en delen hun unieke ervaringen met anderen.

Bron: Bidbook NLDelta

NLDelta heeft een positieve, duurzame invloed op de regionale economie. We stimuleren ondernemers met vernieuwende ideeën die de beleefbaarheid van het gebied verbeteren in samenhang met en met respect voor de natuurwaarden.

Bron: Bidbook NLDelta

Referentiescenario  
Hoeksche Waard Energie neutraal 2040  
06-02-2018  
Concept

Referentiescenario Hoeksche Waard Energie neutraal 2040

|                                      |                    |
|--------------------------------------|--------------------|
| Windmolen bestaand / opgesteld (SMW) | Kernen             |
| Windmolen nieuw (SMW)                | Duurzame recreatie |
| Buurtbatterij                        | Kerken             |
| Hoogspanningsnet                     | Tankstation        |
| Geothermiebooring                    | Hydro energy       |
| Hoofdleiding warmtenet               | Zonnenvelden       |
| Secundaire hoogspanningsnet          | N217               |
| Potentieel warmtenetwerk             | Energiehuys        |
| Zonne-energie langs wegen            | Energie landschap  |
| Superboorren                         | Zonne-energie      |
| Aansluiting Superboorren             | Smartgrid          |

Hoeksche Waard Energie neutraal 2040, visie BV

Referentiescenario  
Hoeksche Waard Energie neutraal 2040  
06-02-2018  
Concept

Referentiescenario Hoeksche Waard Energie neutraal 2040

|                                      |                    |
|--------------------------------------|--------------------|
| Windmolen bestaand / opgesteld (SMW) | Kernen             |
| Windmolen nieuw (SMW)                | Duurzame recreatie |
| Buurtbatterij                        | Kerken             |
| Hoogspanningsnet                     | Tankstation        |
| Geothermiebooring                    | Hydro energy       |
| Hoofdleiding warmtenet               | Zonnenvelden       |
| Secundaire hoogspanningsnet          | N217               |
| Potentieel warmtenetwerk             | Energiehuys        |
| Zonne-energie langs wegen            | Energie landschap  |
| Superboorren                         | Zonne-energie      |
| Aansluiting Superboorren             | Smartgrid          |

Hoeksche Waard Energie neutraal 2040, visie BV

## 2.2 Energiehub de Buitenzomerlanden

Er is een gezamenlijke Energievisie Hoeksche Waard 2016-2020 en een Regionaal Uitvoeringsprogramma Energievisie 2016-2020. De doelstelling uit de energievisie is dat de Hoeksche Waard energieneutraal is in 2040.

In de Energievisie Hoeksche Waard zijn twee grotere clusters aangewezen waar wind en zonne-energie samenkomen. Een van die gebieden ligt aan weerszijde van de Heinenoordtunnel. Op kortere termijn spelen hier initiatieven zoals de plaatsing van vijf windturbines, een zonneveld op het terrein van Suiker Unie en een zoeklocatie voor zon ten oosten van Heinenoord. Dit biedt een kans voor de koppeling van wind en zon en zorgt voor de aanleg van de benodigde infrastructuur (kabels en transformatoren). Daarnaast grenst het gebied aan het warmtenet uit de energievisie en ligt er een zoeklocatie voor nog een aantal molens parallel aan de snelweg. Het gebied heeft de potentie om als energiehub te fungeren waarvandaan de energie verdeeld wordt over een gedeelte van de Hoeksche Waard. In de visie wordt verder ingezet op het zoveel mogelijk open houden van de karakteristieke polder door in te zetten op geothermie, toepassing van zonne-energie op bebouwde voorzieningen, duurzame opwekking van energie middels biomassa en toevoeging van 100 hectare aan zonnevelden.



## 2.3 Het goud aan de randen

De grootste potentie van ontwikkeling van recreatie en toerisme in de Hoeksche Waard ligt aan de randen. Daar kan de relatie met het water gezocht worden en is ruimte voor de ontwikkeling van diverse vormen van (verblijfs-)recreatie en natuur. De verschillende randen vormen op deze manier een onderdeel van het rondje Hoeksche Waard waarin ieder gebied een eigen rol van betekenis heeft en beleving kent. Het middengebied wordt gekenmerkt door een open karakter en het landschap is voornamelijk ingericht voor agrarisch gebruik. Vanuit het oogpunt van recreatie ligt het goud aan de randen. Het huidige aanbod aan verblijfsrecreatie is nog niet optimaal en kan een impuls krijgen om meer bezoekers te trekken.

In de huidige situatie bestaat de rand van de Hoeksche Waard uit een verzameling van groengebieden, veelal onder invloed van het getij met een gevarieerde inrichting en natuurwaarde. Tiengemeten is hierbij de belangrijkste regionale trekker met fraaie natuurgebieden, musea, infocentrum en grote natuurspeelplaats. Aan de kwaliteiten van een aantal overige gebieden aan de zuidrand wordt op dit moment hard gewerkt waardoor de diversiteit toeneemt en de identiteit wordt versterkt. Het Spui wordt met steun van het havenbedrijf ontwikkeld tot een robuust en aantrekkelijk getijdenatuur gebied.

Numansdorp heeft een divers en intensiever aanbod voor recreanten. Recreatie is gericht op het water en watersporten. Het huisjespark grenst aan een waterrijk wandelgebied en nabij de haven ligt een golfterrein. Op dit moment wordt gewerkt aan de recreatieve visie voor Cromstrijen met als doel om de verblijfskwaliteit te vergroten en wordt gekeken naar een nog aantrekkelijkere invulling voor fort Buitensluis. Strijensas is eveneens gericht op het water met een jachthaven en wandelgebied grenzend aan het dorp. De recreatie is hier kleinschalig en rust en natuur kenmerken dit gebied.

Vanaf het rondje Hoeksche Waard, de fiets- en wandelpaden langs de Oude Maas, Spui en het Haringvliet is het water en het getij op slechts enkele plekken zichtbaar en beleefbaar. De noordrand onderscheidt zich door een aaneenschakeling van diverse buitendijkse getijdenatuur gebieden. Op dit moment zijn het echter losse gebieden, veelal gericht op lokale bezoekers. De kans is om deze gebieden met elkaar te verknopen tot een meer robuuste structuur. Aan de noordrand kan tevens de relatie gezocht worden met het water door aanleg van een nieuwe verbinding nabij de Oude Maas, een route die verschillende natuurgebiedjes met elkaar verbindt.

In een van de groengebieden ten noorden van Oud-Beijerland ligt het natuurbezoekerscentrum Klein Profijt en op korte afstand het Museum Hoeksche Waard. In gemeente Binnenmaas ligt de verblijfsrecreatie niet aan de randen maar rondom de Binnenmaas. De Buitenzomerlanden kan daar als gebied ondersteunend aan zijn met een aansprekend programma, parkeergelegenheid en goede fietsverbindingen. Hierdoor kan het gebied een grotere doelgroep gaan bedienen.



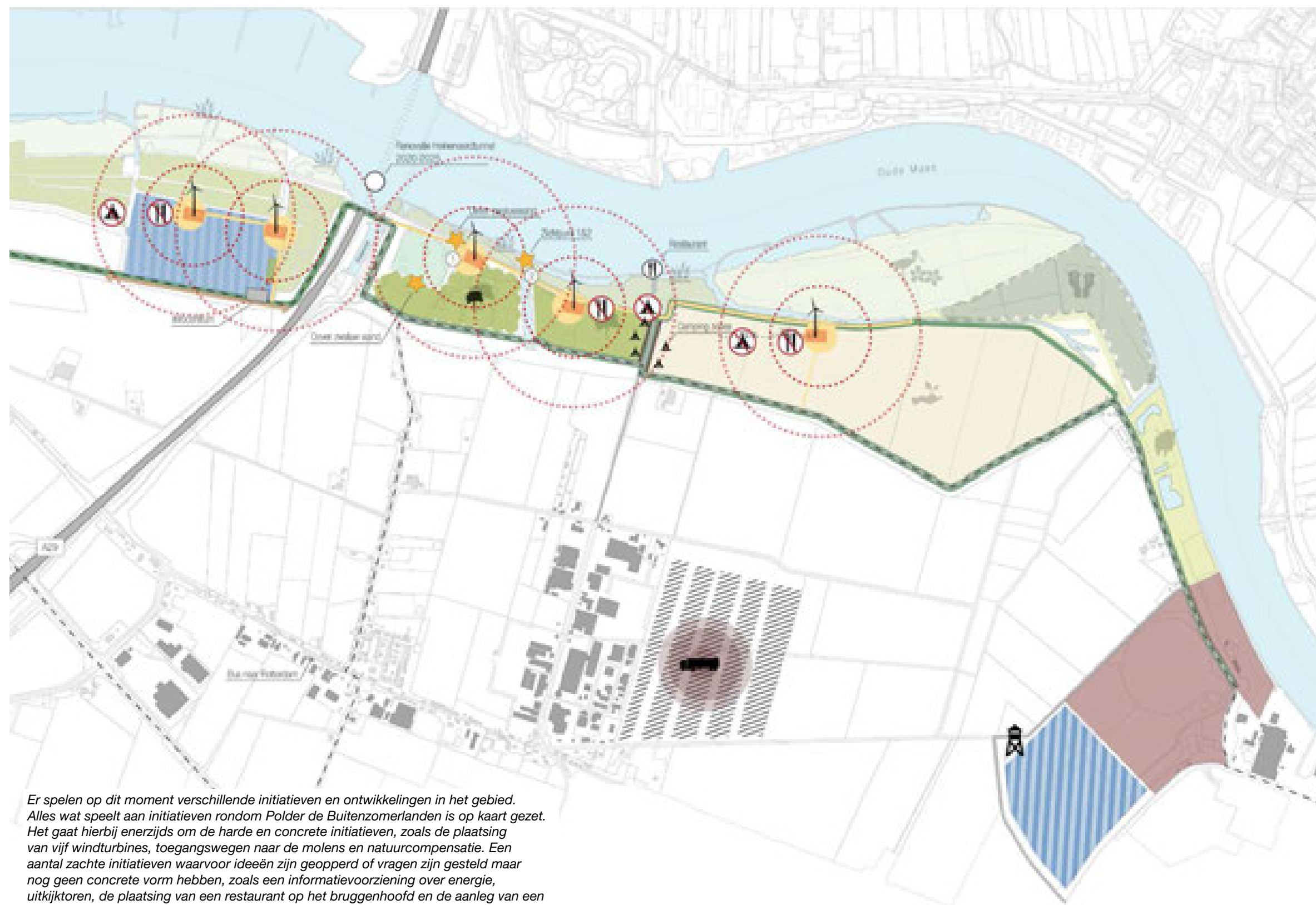
*foto van Janko van Beek (speelnatuur Tiengemeten)*



*foto van Dirk Jan Visser (recreatiewoningen numansgors)*



*Bezoekerscentrum Klein Profijt*



Er spelen op dit moment verschillende initiatieven en ontwikkelingen in het gebied. Alles wat speelt aan initiatieven rondom Polder de Buitenzomerlanden is op kaart gezet. Het gaat hierbij enerzijds om de harde en concrete initiatieven, zoals de plaatsing van vijf windturbines, toegangswegen naar de molens en natuurcompensatie. Een aantal zachte initiatieven waarvoor ideeën zijn geopperd of vragen zijn gesteld maar nog geen concrete vorm hebben, zoals een informatievoorziening over energie, uitkijktoren, de plaatsing van een restaurant op het bruggenhoofd en de aanleg van een natuurbegraafplaats.

## Legenda

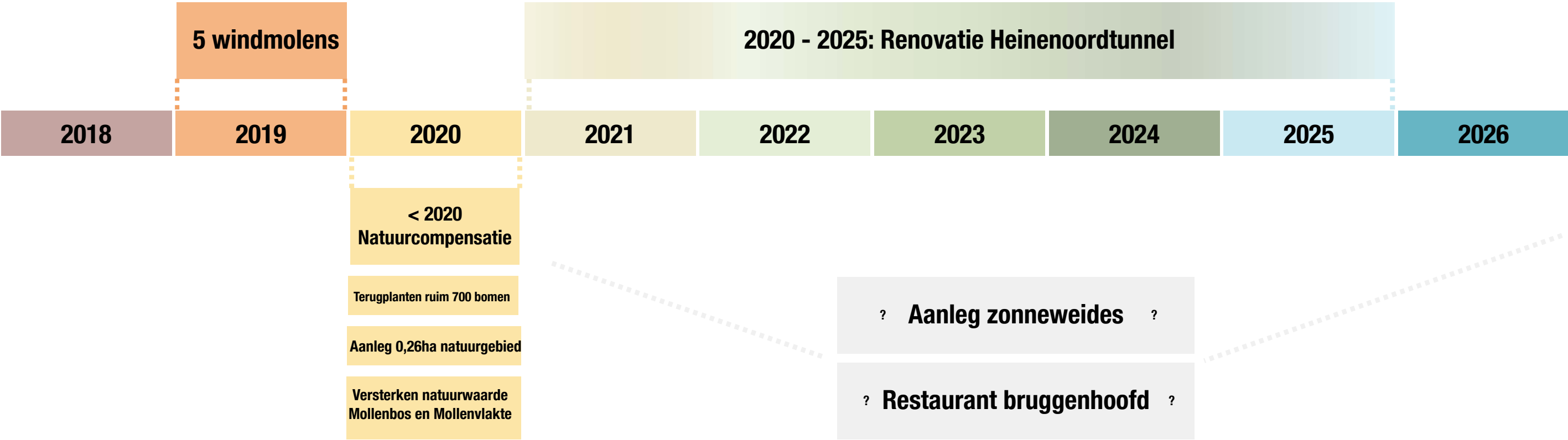
- Bestaand**
- Overstroom
  - Zonewater
  - Agrarische gronden  
Enkele bodemverontreiniging die niet spoorbaar is, geen sprake van ecologische risico's
  - Recreatieve fietsroute
- Windspek Oude Maas, uitwerking 2019**
- Plangebied windturbines
  - Bestemming bedrijfstuurbuurt
  - Toegangswegen t.o.v. ondergrondse waterleiding, ook toegankelijk voor windturbines. Niet toegankelijk voor auto's
  - Maximaal 4 km breed
  - Nader te bepalen toegangswegen t.o.v. de rijtjes
  - Kabels for windturbines  
- 30cm veld weg of  
- 60cm diep
  - Windturbines
  - Verzoek voor nieuw camping (verkenningstoets)
  - Aanbrengen van 100m verhoging waterstand
  - Duker vergoeden bij de Molenvaart
- Indicaties**
- Binnen diameter 400m geen bebouwing
  - Binnen diameter 500m leidt geen camping
  - Plaats deze zone door afgraving Molenvaart
  - Overstroomingsgebied
  - Nieuw industriegebied Dukerzone
  - Zonewater
  - Natuurcompensatie (20-100m)  
In dit gebied komen er 400 bomen bij ter compensatie van de 752 afgekapte bomen. Voor de overige 352 bomen is de locatie onbekend.
  - Bestemmingsplan wijziging in 2019  
Agrarisch -> Natuur
  - Op zoek naar beheerder voor dit gebied
- Nader te onderzoeken / bepalen**
- Parkeertuimte langs de Boornweg
  - Verenigde Factory in gesprek over grond van parkwijk Vrijheidswijk

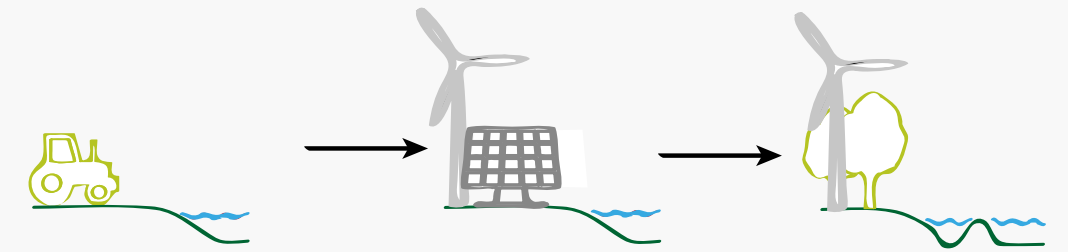
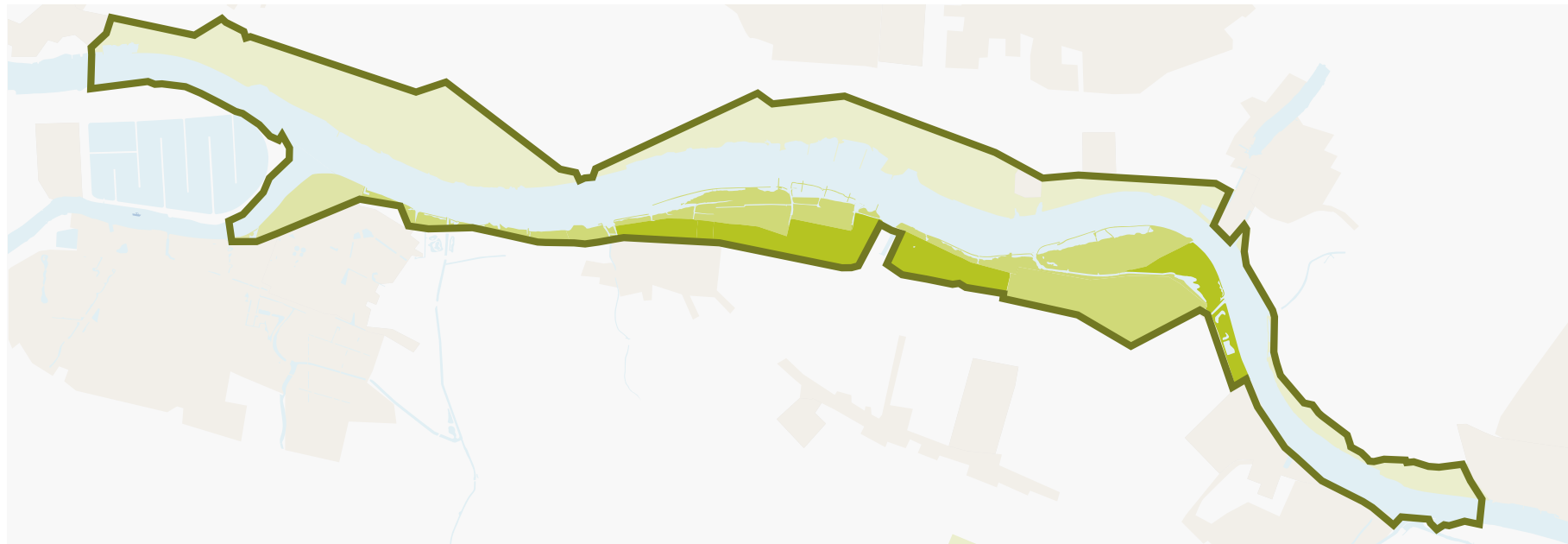
## 2.4 Inventarisatie plannen en initiatieven

Rondom de Buitenzomerlanden zijn een aantal nieuwe initiatieven ontstaan ten opzichte van de visie in 2014. Op het voormalig terrein van Suiker Unie wordt een zonne-weide ontwikkeld en is het bestemmingplan zo gewijzigd dat zich hier watergebonden bedrijvigheid kan vestigen. Ten westen van de Heinenoordtunnel ligt een zoeklocatie voor een zonne-weide. De grootste wijziging in het gebied de komende jaren is de komst van vijf windturbines. Er worden vijf windturbines aan de noordrand geplaatst, 2 ten westen en 3 ten oosten van de Heinenoordtunnel. Naar verwachting zullen deze alle vijf in 2019 geplaatst worden, als de Raad van State goedkeuring geeft. Alle windturbines worden toegankelijk via een pad wat in oost-west richting wordt aangelegd. De windturbines en de toegangsweg worden aangelegd op gebied van Natuurnetwerk Nederland (NNN), daarom dient de initiatiefnemer Renewable factory 0,26 hectare groen te compenseren en ruim 700 bomen

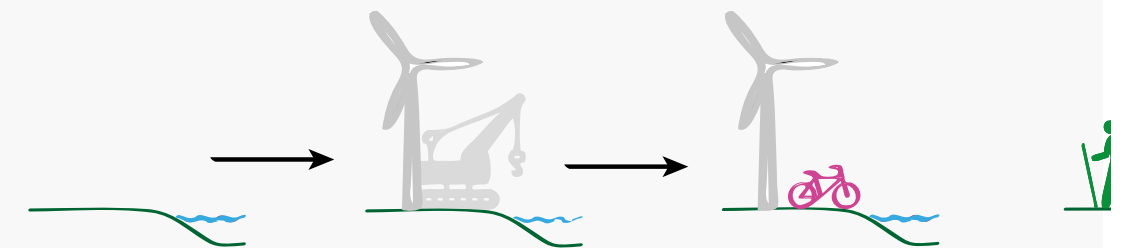
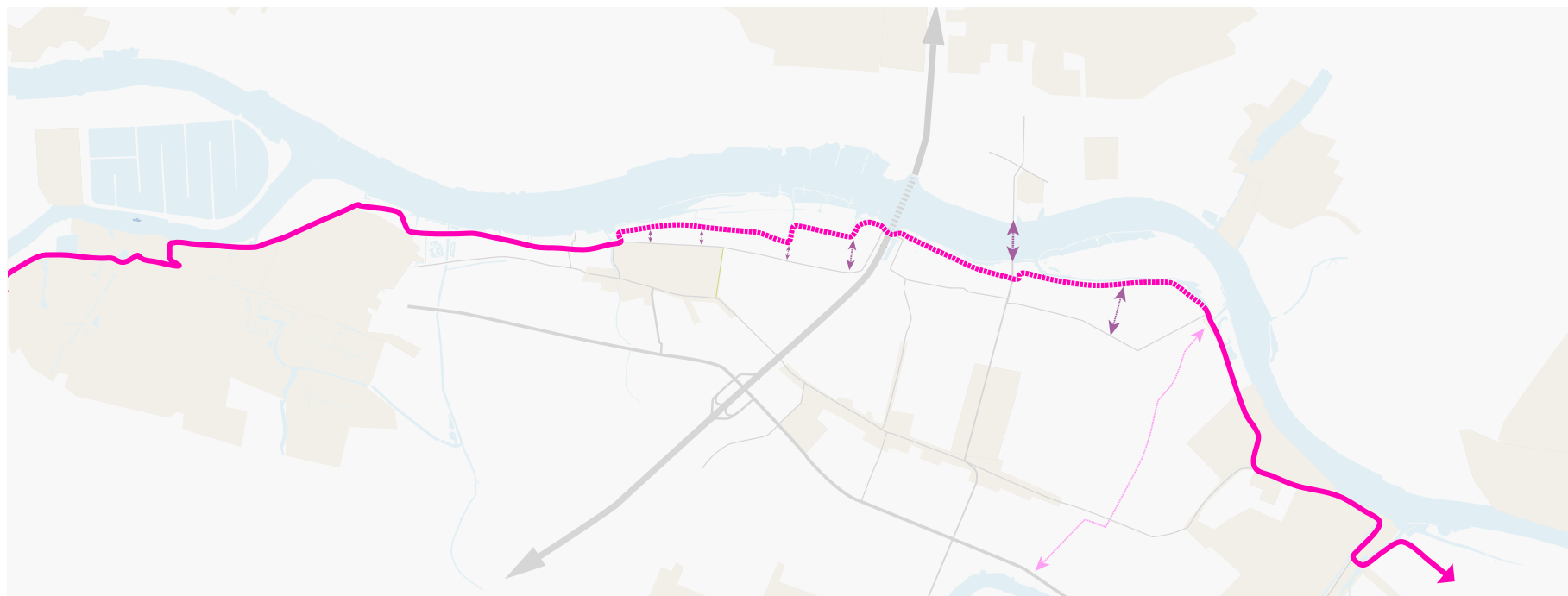
te herplanten. Hierbij geldt dat de compensatie dezelfde natuur-, recreatie- of landschapswaarden moet hebben als het gebied dat door de ingreep verdwijnt. Daarvoor zijn een aantal locaties verkend door bureau Bosch & van Rijn in 2017.

Beide natuurcompensaties moeten binnen 1 jaar na realisering van het project zijn gerealiseerd en ter goedkeuring worden voorgelegd aan de gemeente in afstemming met HWL. Het compensatiegebied moet aansluitend aan of nabij het gebied van de ingreep liggen, maar wel buiten het invloed gebied van de plaatsing van de windturbines. In een anterieure overeenkomst is afgesproken dat de kosten voor de aanleg, het onderhoud en beheer voor rekening komt voor de ontwikkelaar.





Ontwikkeling van robuuste natuur



Nieuwe recreatieve fietsverbinding langs de Oude Maas



Uitbreiding van het recreatief programma

# 3. Visie

## 3.1 Deltapark de Buitenzomerlanden

De Buitenzomerlanden ontwikkelt tot ‘Deltapark de Buitenzomerlanden’ waar natuurontwikkeling en recreatieve beleving van het getij samengaan. Het Deltapark is een aaneenschakeling van alle buitendijkse gebieden tot een robuust park als onderdeel van het Nationaal Park NLDelta Biesbosch-Haringvliet. Het Deltapark ‘de Buitenzomerlanden’ is interessant voor verschillende doelgroepen zoals natuurliefhebbers, recreatieve fietsers, wandelaars en gezinnen. Belangrijke pijlers in de visie voor de Buitenzomerlanden zijn een nieuw fietspad als recreatieve ruggengraat het bruggenhoofd als recreatieve trekker en diverse andere recreatieve functies langs deze route, zoals; vogeluitkijpunten, klim- en plukbos, een uitkijktoren en horeca. Er worden verschillende verbindingen naar het achterland gelegd waar mogelijk in samenhang met de vereiste natuurcompensatie. Deze verbindingen zijn van zowel ecologische als recreatieve waarde en maken het gebied bereikbaar vanaf Heinenoord, Puttershoek en recreatiegebied Binnenmaas.

Het recreatief transferium aan de Reedijk, in 2020 aangelegd als transferium gedurende de renovatie van de Heinenoordtunnel, is een belangrijke entree naar de noordrand. Het transferium is door de jaren heen getransformeerd van functioneel busstation tot een multimodaal overstappunt en recreatief transferium waar men de auto kan parkeren en met een gehuurde fiets de noordrand kan bezoeken.

Het nieuwe recreatief programma, betere toegankelijkheid en beleefbaarheid van de Deltanatuur, maakt het voor bezoekers aan recreatieoord Binnenmaas en bezoekers aan de zuidrand van Barendrecht de moeite waard om de oversteek te maken om het gebied te bezoeken. Het bruggenhoofd wordt hiermee, net als het bezoekerscentrum van Klein Profijt (met bijna 19.000 bezoekers per jaar), een recreatief knooppunt; een toegangspoort tot het Nationaal Landschap Hoeksche Waard.

## 3.2 Energieke tussentijd

De duurzame energie is ingezet als katalysator voor natuurontwikkeling. Door de komst van de windturbines is de ontwikkeling van intensieve verblijfsrecreatie uitgesloten, maar kan de natuur zich ontplooien. Het meer verstedelijkte landschap van de noordrand, de opgehoogde polders met vervuild havenslib blijken een geschikte plek om op een efficiënte wijze meerdere vormen van duurzame energieontwikkelingen te clusteren (zie context energievisie). Dit gaat hand in hand met het ontwikkelen van de natuur t.b.v. de natuurcompensatie. Bestaande agrarische polders kunnen zo geleidelijk transformeren. Op lange termijn kunnen deze gebieden, op het moment dat er voldoende opbrengsten uit energieopwekking is gegenereerd, onderdeel worden van het Deltapark. Het transformeren van agrarische gronden naar een robuust getijdepark is een hoge ambitie voor de lange termijn. In deze visie hebben we gekozen om zonnevelden in te zetten als katalysator, het kan echter ook zijn dat deze fase over wordt overgeslagen op het moment dat verschillende partijen de handen ineen slaan om het Nationale Park NLDelta Biesbosch vorm te geven en daar financiering voor vinden.

Een aantal ontwikkelingen kunnen de noordrand als duurzaam gebied versterken, zoals een duurzaam ingericht busstation en naastgelegen gebouw van de Rabobank, bussen die op waterstof rijden, of de kap van wilgen in het gebied en langs de kreek ten behoeve van omzetting in biomassa. Daarnaast liggen er kansen om het bestaande en de toekomstige uitbreiding van het bedrijventerrein duurzaam te ontwikkelen met zonnepalen op alle daken en oplaadpunten voor elektrische (vracht)auto's.

## 3.3 Draggers visie

### **Robuuste natuur**

Op de lange termijn vormen de hooggelegen voormalige agrarische polders onderdeel van het deltapark en zijn deze omgezet naar getijdenatuur. Bezoekers hebben de mogelijkheid om door het gebied te wandelen om de unieke getijdegeulen en bijzondere flora en fauna van dichtbij te bewonderen.

### **Nieuwe verbinding langs de Oude Maas**

Er is 6,5 kilometer lang fietspad aangelegd door de getijdenatuur langs de Oude Maas. Het fietspad loopt over voormalige struin- en wandelpaden en is gecombineerd met de toegangswegen naar de vijf windturbines. Vanaf het fietspad kan men de verschillende gebieden bezoeken; er zijn wandelroutes langs getijdegeulen, er is zicht op het de Geertruida Agathapolder en men kan het dichte Gorzenbos bezoeken. Het fietspad maakt onderdeel uit van een lange afstandfietsroute en zorgt ervoor dat een veel groter deel van het water en getij zichtbaar is geworden. Met de aanleg van het fietspad is het fietsrondje langs de randen van de Hoeksche Waard uitgebreid met een uniek stukje op het eiland. Bijkomend voordeel is dat er een extra ontsluiting tot Heinenoordtunnel ontstaat, voor forenzen richting Barendrecht. Dit biedt kansen voor alternatief vervoer tijdens de renovatie van de tunnel.

Om het gebied bereikbaar te maken worden verschillende verbindingen naar het achterland gemaakt, in combinatie met de vereiste natuurcompensatie. Deze verbindingen zijn zowel van ecologische als recreatieve waarde, en maken het gebied bereikbaar vanaf o.a. Heinenoord en recreatiegebied Binnenmaas.

### **Uitbreiding recreatief programma**

Belangrijk ankerpunt op de route is de directe omgeving van het voormalige bruggenhoofd. Een uitkijktoren nabij het bruggenhoofd biedt uitzicht over de Oude Maas en het Deltapark. Door de hoogte van de toren maakt de uitkijktoren een gebaar naar de overzijde en refereert hiermee naar brugverbinding die in het verleden de Hoeksche Waard verbond met het vaste land. Bezoekers van het bruggenhoofd kunnen in de uitkijktoren een kop koffie of maaltijd nuttigen terwijl de kinderen spelen op de avontuurlijke natuurspeelplaats. Met de boot kunnen andere delen van Nationaal Park NLDelta worden bezocht.



Visie 'De Buitenzomerlanden' Fase 1

# 4. Fasering

## 4.1 Fase 1

De ontwikkeling tot Deltapark is de lange termijn ambitie voor de Buitenzomerlanden. Om daar te komen zijn geleidelijke stappen nodig. Waar moeten we vandaag mee beginnen en wat volgt op langere termijn. In onderstaand hoofdstuk is beschreven hoe het gebied in drie stappen van korte termijn tot zeer lange termijn geleidelijk kan uitgroeien tot Deltapark de Buitenzomerlanden. ‘Opladen aan de oude Maas’

### Nieuwe recreatieve verbinding

De gelden die vrijkomen voor de aanleg van de vijf windturbines worden ingezet om het recreatieve rondje Hoeksche Waard af te ronden. De toegangsweg naar de windmolens wordt grotendeels geasfalteerd, zodat ook fietsers hier gebruik van kunnen maken. Aangrenzende wandelpaden in de oost- westrichting worden omgezet in een geasfalteerd fietspad waardoor de recreatieve fietsroute wordt gecontinueerd richting bezoekerscentrum Klein Profijt en de andere kant op richting het dorp Kuipersveer. Met het nieuwe pad ontstaat een vrijliggend fietspad van 6,5 kilometer lengte met zoveel mogelijk zicht op de oeverlanden en het open water van de Oude Maas.

#### Wie is daarvoor nodig?

- Renewable factory voor de financiering van de natuurcompensatie
- HWL voor de exacte invulling van de natuurcompensatie
- Provincie voor co-financiering van het fietspad
- Gemeente voor co-financiering van het fietspad
- Andere stakeholders voor co-financiering van het fietspad

### Plaatsing windturbines en natuurcompensatie

Er worden vijf windturbines aan de noordrand van de Hoeksche Waard geplaatst. Deze liggen direct aan de nieuwe recreatieve verbinding. De inpassing van de molens op de locatie dient zorgvuldig te gebeuren. Het grond oppervlak, hekwerken en andere voorzieningen zoals de transformatie dienen zodanig ingepast te worden dat de beleving op de fietsroute zo aantrekkelijk mogelijk blijft. In de detailuitwerking zijn hier een aantal aanbevelingen voor opgenomen.

De compenserende maatregelen voor natuur worden uitgevoerd in samenwerking met HWL bij de Mollenvlakte, het bosrijke gebied ten oosten van de Heinenoordtunnel. De natuurwaarde en belevingswaarde wordt verhoogd en de toegankelijkheid verbeterd. Als compensatie wordt de Mollenvlakte getransformeerd in een plas-drasgebied. Daarnaast worden een vogelkijkwand en oeverswaluwwand aangelegd. Door het gebied komt een verhoogd vlonderpad te liggen met een bordes met uitkijkpunt over de Oude Maas en het rietland.

De ruim 700 bomen gekapte bomen vanwege de aanleg van de toegangswegen naar de windmolens worden ten noord-westen van Heinenoord gecompenseerd op een agrarisch perceel. Dit is de start van de robuuste aaneengesloten natuurzone. Door dit gebied wordt Heinenoord verbonden met de natuurgebieden die aan de noordzijde daarvan grenzen op steenworp afstand van Heinenoord. Het waterrijke natuurgebied wordt toegankelijker door een nieuwe doorsteek door het natuurgebied vanuit Heinenoord naar de noordrand.

#### Wie is daarvoor nodig?

- Renewable factory en ENECO voor coördinatie en de financiering van de natuurcompensatie
- HWL voor de exacte invulling van de natuurcompensatie
- Waterschap als eigenaar van de grond bij Heinenoord
- ASR als eigenaar van de grond bij het Mollenbos

### Nieuwe energie in de polder

Met de aanleg van een aantal grote zonnenvelden ten westen van de Heinenoordtunnel kan tegemoet worden gekomen aan de energiedoelstelling uit de energievisie om 100 ha zonne-energie te realiseren. De meest wenselijke locatie is om deze op de hoger gelegen agrarische polders te plaatsen. De openheid in het lager gelegen middengebied van de Hoeksche Waard blijft hierdoor behouden, daarnaast zijn er mogelijkheden om de (ondergrondse) infrastructuur van windmolens en toekomstige zonnenvelden te koppelen. De benodigde infrastructuur kan geclusterd worden, waardoor kosten worden gespaard. De toegangswegen naar de windmolens kunnen ingezet worden om ook de zonnenvelden te bereiken. Het voorstel in deze visie is om voor de aanleg van de zonne-energie, net als bij de windmolens, (natuur)compensatie te eisen. Deze kan geïnvesteerd worden in de noordrand. Hierdoor is er de kans om nog meer aaneengesloten natuur aan te leggen en de zonnenvelden landschappelijk in te passen door ze te omzoomen.

Wie is daarvoor nodig?

- ASR als grondeigenaar
- Energie ontwikkelaars
- HWL voor natuurcompensatie
- Gemeente Hoeksche Waard voor vergunningen, ruimtelijke uitgangspunten en afspraken over (natuur)compensatie
- HW Duurzaam



<https://lemondelumineux.wordpress.com/>



Weerribben Klimbos



RO&AD Architecten Halsteren uitkijktoren Pompejus



F House Lode Architecture Normandie, Frankrijk

### Ontwikkeling bruggenhoofd en omgeving

De omgeving van het voormalige bruggenhoofd is opgewaardeerd tot een recreatief knooppunt; een toegangspoort tot het Nationaal Landschap en schakelpunt tussen binnendijkse en buitendijkse recreatiegebieden. De plek sluit goed aan op bestaande recreatieve fietsroutes. Een nieuwe uitkijktoren op het bruggenhoofd is een belangrijke trekker van de noordrand. Zowel recreatieve fietsers als gezinnen die met de auto het gebied bezoeken kunnen hier een stop maken om vanaf de bovenste verdieping uit te kijken over de boomtoppen van het bosgebied, de Oude Maas, getijdengeul en Geertruida Agathapolder. Er zijn nieuwe parkeerplaatsen aangelegd ten westen van Polder de Buitenzomerlanden op de toegangsweg naar bruggenhoofd, ingepast in de bosrand. Hier kunnen elektrische auto's en fietsen worden opgeladen. Vanaf de parkeerplaats zijn diverse wandelingen te maken en is het aangrenzende bos-klimpark en plukbos te bezoeken. In de westelijke richting kunnen bezoekers een wandeling van 2,5 kilometer maken, langs de waterwand richting de heringerichte Mollenvlakte. Richting het oosten ligt een wandelroute van 3 kilometer. Halverwege de route is een nieuwe kijkheuvel gerealiseerd met zicht op de noordelijk gelegen Geertruida Agathapolder, afwisselende natuur en een waterrijk gebied. Deze polder is een belangrijke plek om diverse soorten vogels te spotten. Even verderop kunnen bezoekers naar de getijdengeul lopen en is de mogelijkheid om een ommetje te maken in het griendbos. Op de rand van de getijdengeul zijn mogelijkheden om autarkische ecolodges aan te leggen. In de winterperiode worden deze verwijderd, vanwege de buitendijkse ligging.

De agrariërs van Polder de Buitenzomerlanden worden gestimuleerd tot het aanleggen van bloemrijke akkerlanden. Vanaf de Gorzenweg en de Blankert ontstaat daarmee een aantrekkelijk zicht op deze bloemrijke randen, waardoor de belevingswaarde voor bezoekers wordt vergroot.

Wie is daarvoor nodig?

- Gemeente Hoeksche Waard voor opstellen van programma van eisen voor recreatieve ontwikkelingen
- Commissie cultureel erfgoed (vanwege bruggenhoofd)
- Recreatie en horeca ondernemers
- ASR als grondeigenaar van bos
- RWS voor eisen ten aanzien van waterveiligheid
- Staatsbosbeheer voor eigen ten aanzien van gebied rondom bruggenhoofd

### Transferium

In 2020 is het bustransferium langs de Reedijk uitgebreid met een parkeerplaats voor auto's. Op de transferia kan men overstappen op 'vraaggestuurd openbaar vervoer' of de fiets of de auto nemen. De aanleg is uitgevoerd vanwege de renovatie van de Heinenoordtunnel. Bewoners uit de Hoeksche Waard hebben de mogelijkheid om hier hun auto te parkeren en met de bus hun reis te vervolgen naar de randstad. De nieuwe parkeerplaats wordt toekomstbestendig ingericht door deze te voorzien van elektrische oplaadpalen voor fietsers en auto's. Het nieuwe multimodale transferium is een kans om als entree te fungeren naar de noordrand.

Wie is daarvoor nodig?

- RWS
- Gemeente Hoeksche Waard
- SOHW

### Ruimtelijke uitgangspunten voor uitwerking visie

Vanuit analyse en gesprekken met stakeholders zijn voorstellen voor de visie, fasering van uitvoering en concrete ideeën voor uitwerking naar voren gekomen. Om de ruimtelijke kwaliteit te waarborgen bij de verdere uitwerking en concretisering van de visie zijn de belangrijkste ruimtelijke uitgangspunten per deelgebied op papier gezet. Het gaat enerzijds om het slim combineren van de toegangsweg naar de windmolens en het geasfalteerde fietspad, het inpassen van de windmolens en opstelplaats voor vrachtverkeer langs de toegangsweg naar de windmolens. Op de volgende pagina's worden de deelgebieden verder toegelicht.





# Tussen Heinenoord en de Heinenoordtunnel

## Doorsteken naar noordrand

- Nieuw wandelpaden naar de noordrand (o.a. vanuit Heinenoord), landschappelijk inpassen.

## Natuurcompensatie noord-westzijde Heinenoord

- De ruim 700 bomen terugplanten in het meest westelijk deel van de agrarische polder, zodat een robuuster aaneengesloten groengebied ontstaat.
- Toekomstig bosgebied toegankelijk maken voor wandelaars
- Diverse inheemse boomsoorten terugplanten ivm gevarieerder beeld en hogere ecologische waarde

## Fietspad

- Geasfalteerd fietspad ter hoogte van de toegangsweg voor de windmolens 2 banen van 2 meter breed met daartussen 1 meter grasbetontegels. Overige delen fietspad van 3 meter breed asfalt.
- Goede bewegwijzering

## Inpassing zonnevelden

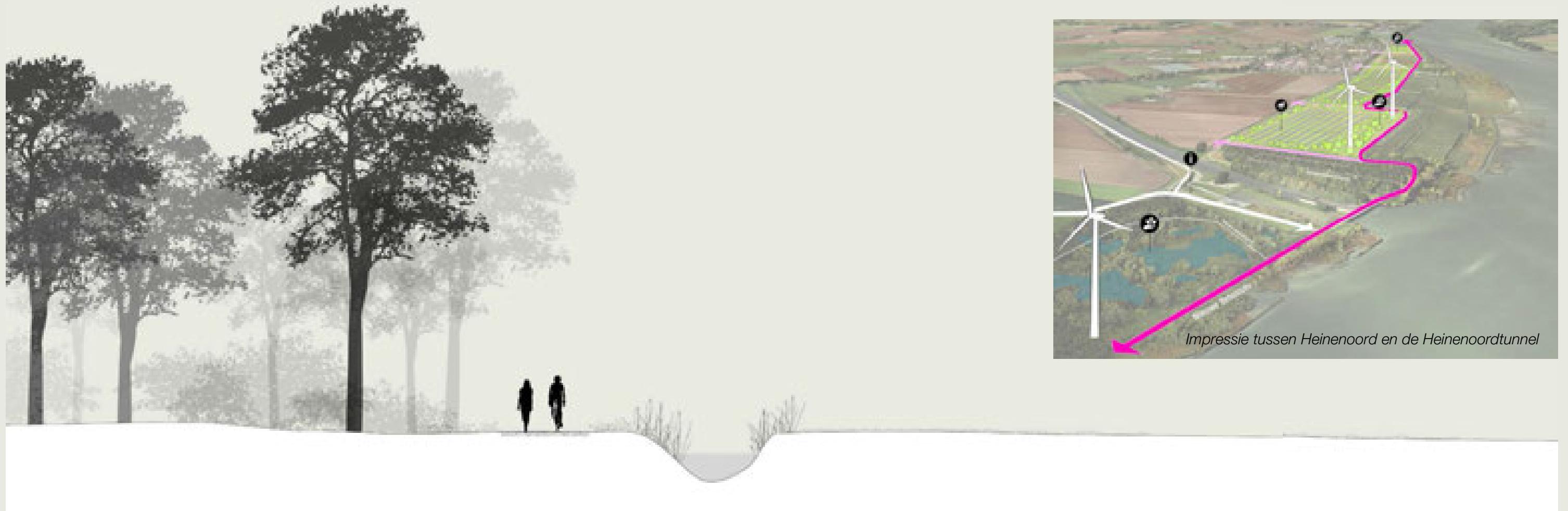
- Groene rand rondom zonnevelden ten behoeve van landschappelijke inpassing, belevingswaarde langs nieuw recreatief fietspad en om zicht op achterzijde zonnepanelen te voorkomen. Deze groene rand bestaat uit diverse soorten bomen en heesters.
- Eventuele hekwerken worden opgenomen in de groene rand, de voorkeur gaat uit naar camerabewaking i.c.m. de aanwezige watergangen rondom de zonnevelden.
- Transformatoren worden zoveel mogelijk uit het zicht geplaatst aan de randen.
- Aan de voorzijde van de zonnevelden worden enkele doorzichten gerealiseerd in de groene rand om delen van de zonnevelden zichtbaar te maken.

## Toegankelijkheid getijdenatuur verbeteren

- Vlonderbruggen vernieuwen en wandelpaden uitbreiden bij het Cees Leenheerpad

## Tunnelbos opwaarderen

- Aanleg van paddenstoeleninformatiepunt i.c.m. het inkoopstation van de windmolens
- Deel met lagere natuurwaarde, zoeklocatie voor natuurbegraafplaats. Daarbij moet uitgezocht worden wat de impact is van de begraafplaats op de natuurwaarde en of er genoeg draagvlak voor is.



Compensatie te kappen bomen ten noorden van Heinenoord  
+/- 700 stuks

Langzaam verkeer  
verbinding Heinenoord  
beedte +/- 3 m

Bestaande watergang

Agrarische percelen

Profiel D; doorsteek naar Heinenoord



# Rondom het Bruggenhoofd

## Toegangsweg naar windturbines combineren met fietspad

- Toegangsweg naar windmolens uitvoeren als karrespoor. Het karrespoor wordt opgebouwd uit twee geasfalteerde fietspaden van ieder 2 meter breed, met daartussen een strook grasbetontegels. Het fundament voor het fietspad wordt aangelegd en bekostigd door de investeerder in de vijf windturbines.
- De voet van de twee windturbines in het brugbos krijgen een print, schildering om de belevingswaarde voor bezoekers te vergroten. Kans om hierbij lokale kunstenaars te betrekken of een prijsvraag uit te schrijven.
- De voet van de windturbine, de opstelplaats voor het bouwverkeer, eventuele afscheidingen en het trafogebouw dienen landschappelijk te worden ingepast; Eventuele trafo's worden geïntegreerd in de voet van de windturbine. Bij voorkeur geen hekwerk rondom de windturbines toepassen. Indien afscheiding nodig is dient deze op landschappelijke manier te worden ingepast, bijvoorbeeld door toepassing van een ha-ha muur ([https://www.leestekensvanhetlandschap.nl/ha\\_ha](https://www.leestekensvanhetlandschap.nl/ha_ha)) De fundering van de windmolen steekt niet boven het maaiveld uit. De opstelplaats wordt zo ver mogelijk van de toegangsweg af geplaatst, om zo een groene berm te kunnen realiseren (zie ook afbeelding) De opstelplaats voor het bouwverkeer dient zo klein mogelijk te worden vormgegeven uitgevoerd in halfverharding en kleur en materiaal passend bij de natuurlijke omgeving. De opstelplaats is indien mogelijk tijdelijk van aard om na bouw te kunnen vergroenen.

## Mollenvlakte

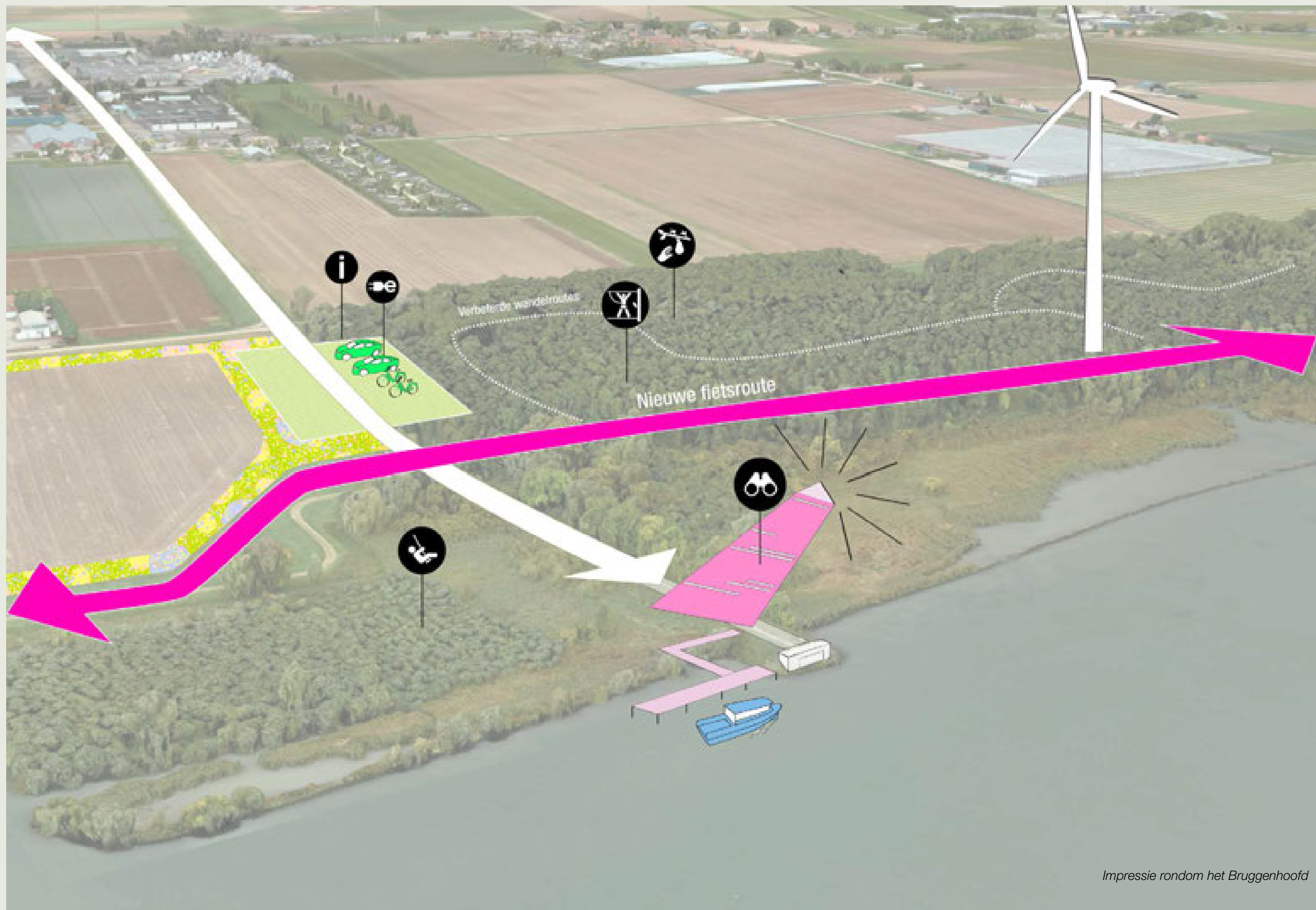
- Natuurcompensatie i.v.m. aanleg windmolens. Het Mollenbos wordt plas-draszone, er komen wandelpaden een vogeluitkijkpunt en zwaluwwanden. Dit volgens de plannen van HWL (Natuurcompensatie windpark Oude Maas, augustus 2017)

## Brugbos

- Brugbos combineren met klimbos, plukbos, natuurspelen en/of andere recreatieve activiteiten in dezelfde categorie voor diverse actieve doelgroepen.

## Bruggenhoofd

- Parkeervoorziening opwaarderen en landschappelijk inpassen. Dit kan plaatsvinden in het bosgebied of tegen de rand van het agrarisch perceel. Ondergrond uitgevoerd in halfverharding of grasbetontegels. Combineren met elektrisch oplaadpunt auto's en fietsen
- Eventueel toevoeging aantal camperstandplaatsen
- Plaatsing uitkijktoren op bruggenhoofd, eventueel gecombineerd met infopunt en kleinschalige horecafunctie.
- Architectuur uitkijktoren in samenhang met cultuurhistorische waarde van het bruggenhoofd ontwerpen, met behoud van belangrijke zichtlijnen in verband met monumentale status (gemeentelijk monument) van het bruggenhoofd. De commissie cultureel erfgoed moet hierbij betrokken worden.
- In of rondom uitkijktoren ruimte reserveren voor eventueel uitbreiding restaurant. Bij voorkeur tegelijk in eenheid ontwikkelen.
- Wandelpad naar bruggenhoofd opwaarderen door te verbreden en vrijmaken van braamstruiken, vergelijkbaar met toegang naar bruggenhoofd aan Barendrechtzijde.



Impressie rondom het Bruggenhoofd

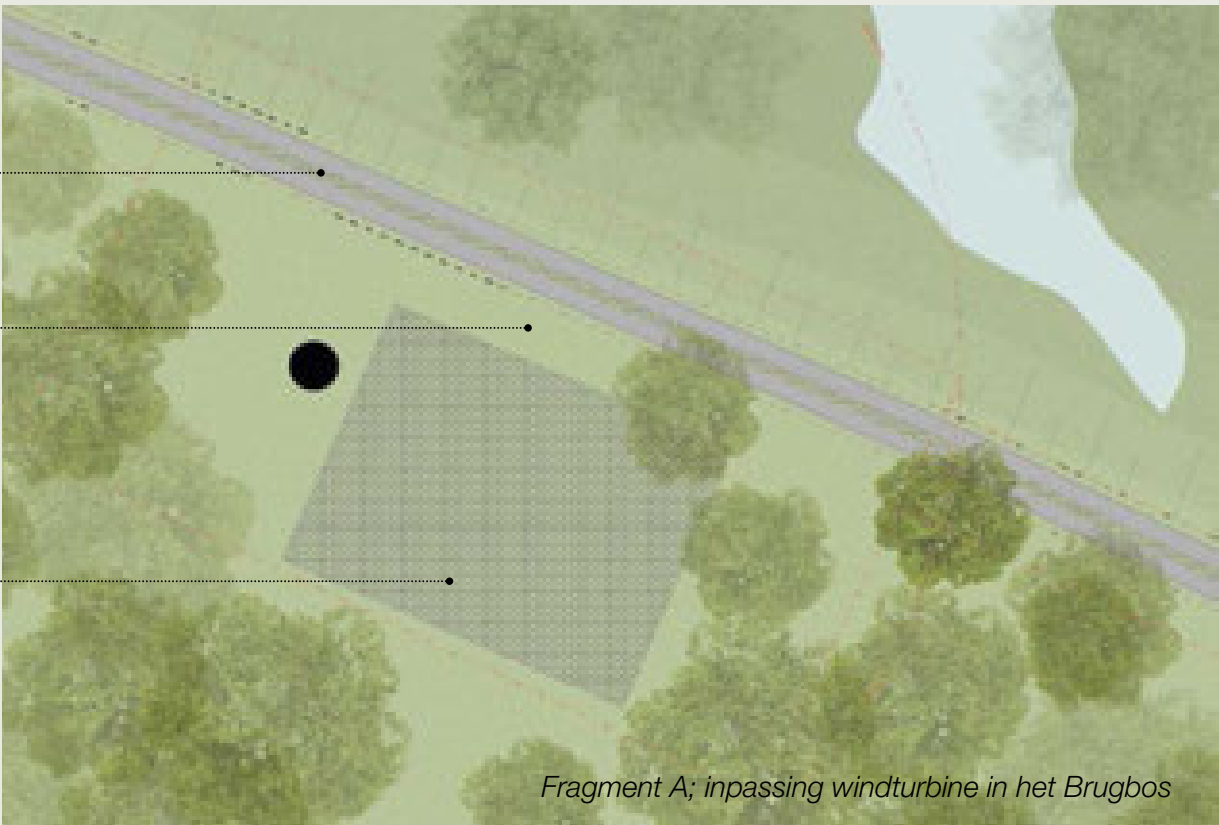


*Profiel fietspad i.c.m. toegangswegen windturbines*

*Toegangsweg naar windturbine, uitgevoerd als Karrespoor; 2 asfaltpaden van elk 2 m. breed en 1 m. brede tussenstrook uitgevoerd in grasbetontegels*

*Breede berm >5 m tussen opstelplaats en toegangsweg om zicht op de opstelplaats te verkleinen*

*Opstelplaats rondom windturbine maximaal 30 x 40 meter; indien mogelijk tijdelijk van aard*



*Fragment A; inpassing windturbine in het Brugbos*



Bos

Opstelplaats windturbine  
max. 30x40 m

Groene berm  
>5 m

Fietspad i.c.m. toegangswegen  
windmolen  
5 m

Getijdenatuur Oude Maas

*Profiel C; inpassing windturbine in het Brugbos*



# Rondom de Geertruida Agathapolder

## Toegangsweg naar windturbines combineren met fietspad

- Geasfalteerd fietspad van 3 meter breed over niet waterkerende dijk (noordzijde van agrarische percelen).

## Polder de Buitenzomerlanden

- Stimuleren aanleg bloemrijke akkerranden rondom Polder de Buitenzomerlanden t.b.v. verhogen belevingswaarde en ecologie.

## Geertruida Agathapolder

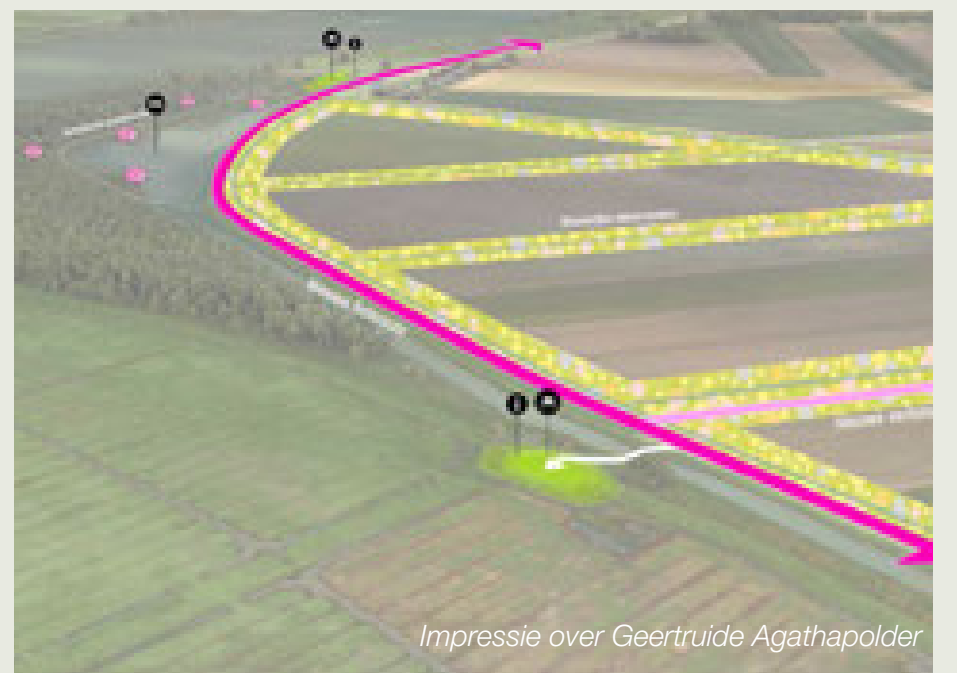
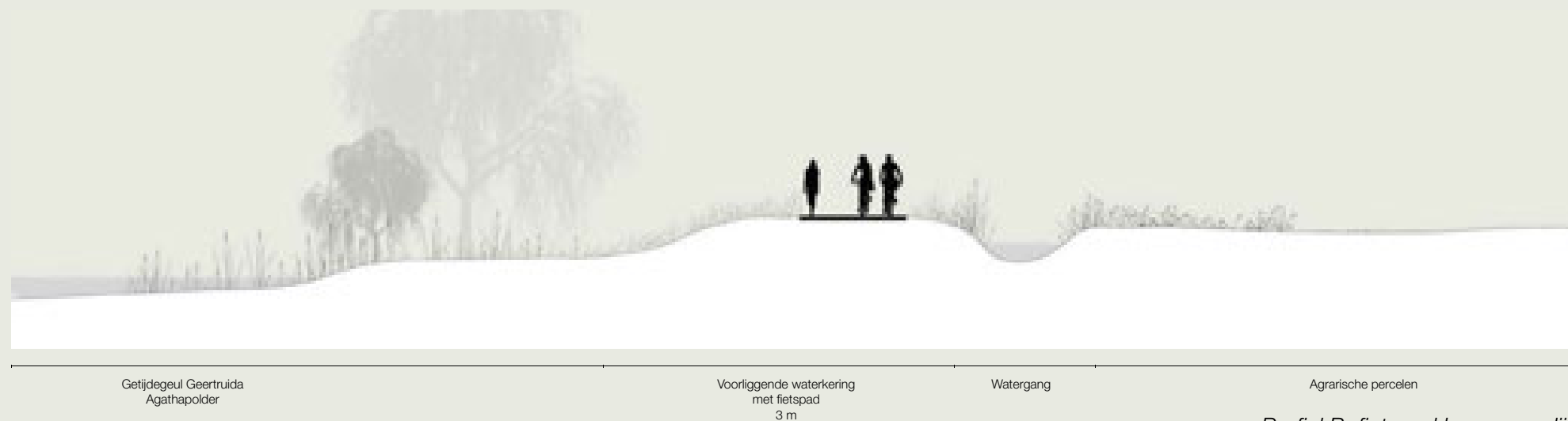
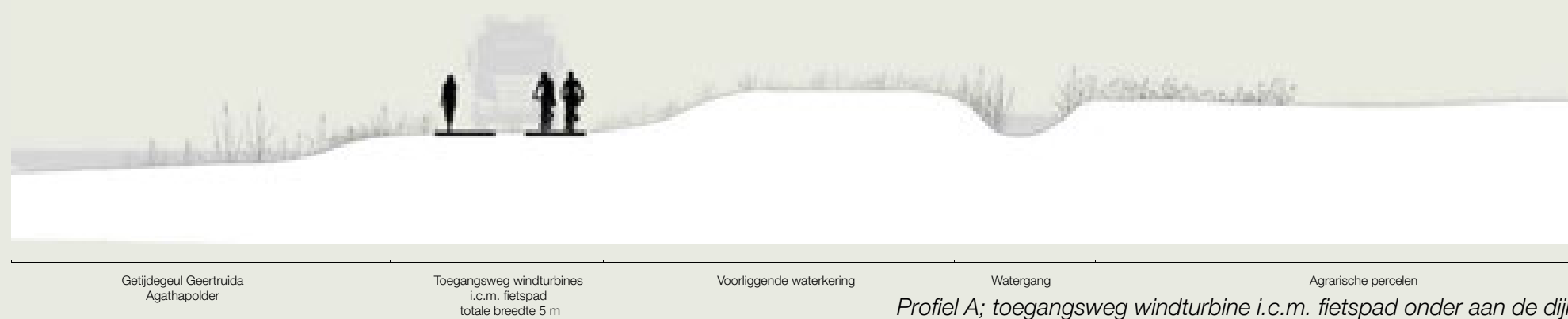
- Ophogen bestaande uitkijkheuvel bij Geertruida Agathapolder om uitzicht over de polder te vergroten. Eventueel ophogen met grond die vrijkomt bij aanleg fundering windturbines.

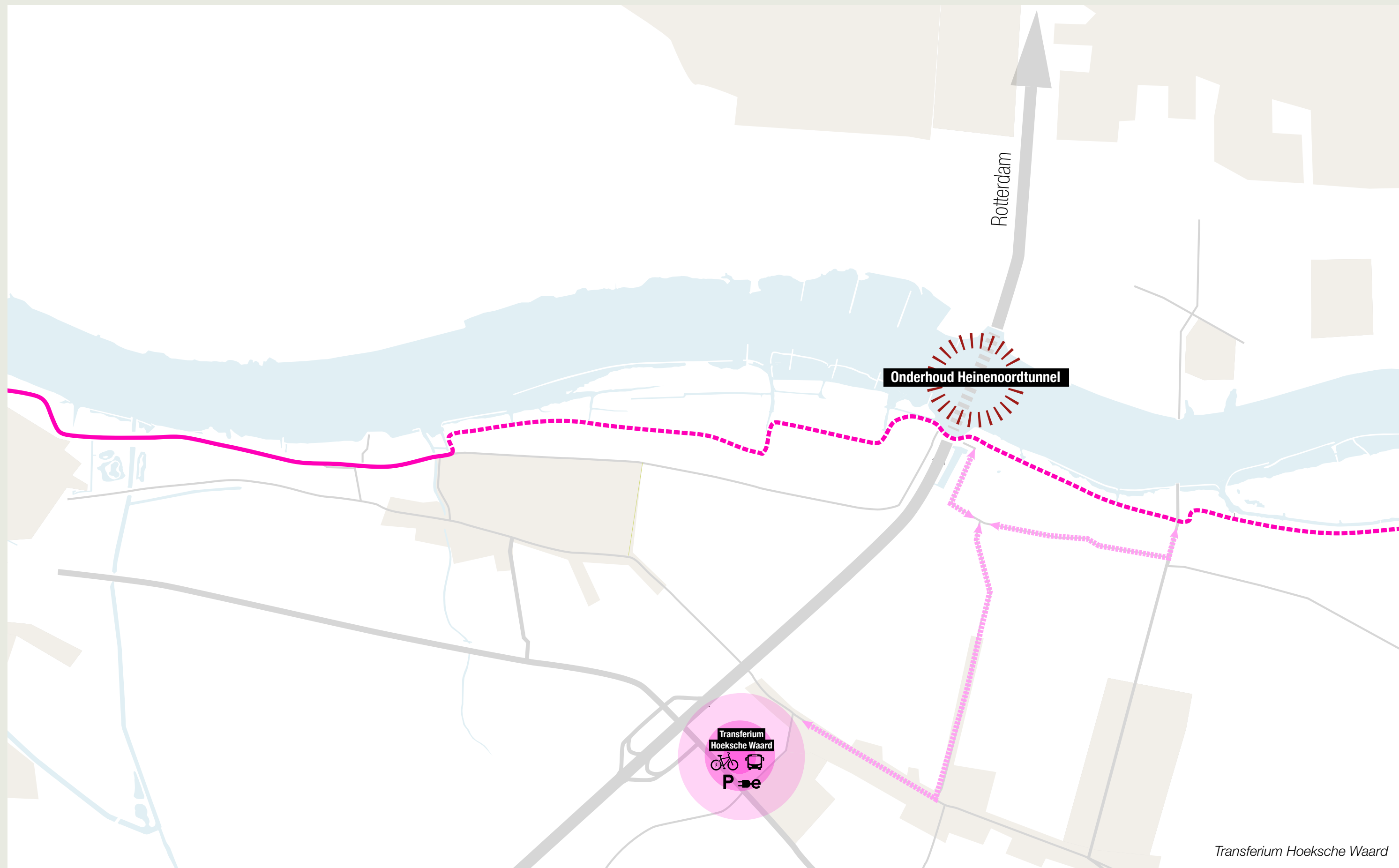
## Griendbos

- Aanleg uitkijkheuvel bij afslag Kuipersveer met zicht over de getijdegeul. Eventueel ophogen met grond die vrijkomt bij aanleg fundering windturbines.
- Plaatsing autarkische demontabele ecolodges rondom getijdegeul. In de winterperiode worden de ecolodges afgebroken in verband met waterveiligheidsmaatregelen in dit buitendijkse gebied.
- Opwaarderen wandelpaden in griendbos naast getijdegeul.

## Toegangsweg naar windturbines combineren met fietspad

- Geasfalteerd fietspad van 3 meter breed over niet waterkerende dijk (noordzijde van agrarische percelen).





# Transferium Hoeksche Waard

- Uitbreiding bustransferium met parkeerplaats in verband met renovatie Heinenoordtunnel. Vanwege deze werkzaamheden zijn transferiumlocaties benodigd, waar auto's geparkeerd kunnen worden en men over kan stappen op de bus.
- Landschappelijk inpassing van het transferium en de opwaardering van gebied rondom is een belangrijke opgave vanwege de entreefunctie.
- Transferium eventueel combineren met elektrische fietsverhuur en oplaadpunten voor elektrische fietsen en auto's.
- Fietspaden van Transferium Hoeksche Waard richting Heinenoord en Noordrand via de Mollekade landschappelijk opwaarderen. Bij de Mollevlakte kunnen bomenrijen worden hersteld langs de dijk, een deel van de fietsroute naar Heinenoord kan gecombineerd worden met de kreek ten westen van Heinenoord. Wanneer de kreek verder wordt opgewaardeerd, dan wordt de belevingswaarde vergroot en ligt er een kans om het gebied interessant te maken als paaiplek voor vissen, zoals de paling.





Visie 'De Buitenzomerlanden' Fase 2

## 4.2 Fase 2

### Energie in de polder

De noordrand krijgt een sterkere identiteit door de uitbreiding van de zonnevelden op de hoger gelegen agrarische gronden te combineren met natuurontwikkeling. De zonnevelden dienen als verdienmodel, met als doel om de hoger gelegen polders op langere termijn volledig te transformeren tot robuust natuurgebied.

De zonnevelden worden verder uitgebreid richting Heinenoord en ook in oostelijker richting, in Polder de Buitenzomerlanden. Natuurcompensatie vindt plaats rondom de zonnevelden, zodat deze ingepast worden in het landschap. Polder de Buitenzomerlanden wordt deels ingevuld met zonnevelden en deels met de eerste natuurontwikkeling. Het oostelijk deel van Polder de Buitenzomerlanden wordt bosrijk ingericht, een verwijzing naar de bosrijke inrichting van dit deel van de polder in de jaren '50. Er worden wandelpaden aangelegd in Polder de Buitenzomerlanden, zodat de natuur beleefbaar wordt en het padenstelsel in het Deltapark wordt uitgebreid. In overleg met gemeente Hoeksche Waard en Provincie Zuid-Holland wordt een traject gestart om in de toekomst Polder de Buitenzomerlanden te transformeren tot een belangrijk onderdeel van het robuuste Deltapark. In overleg met Rijkswaterstaat wordt gekeken of er nog 'ruimte voor de rivier' gezocht wordt. Polder de Buitenzomerlanden kan daarvoor een aantrekkelijke oplossing bieden om water de polder in te laten. Bij het binnenhalen van water moet wel naar de sanering van de bodem gekeken worden. Is er geen 'ruimte voor de rivier' nodig zal de inrichting van de polder in combinatie met zonne-energie uit moeten gaan van andere natuurontwikkeling waarvoor geen sanering nodig is. Sommige plantensoorten kunnen de bodem deels saneren.

Wie is daarvoor nodig?

- ASR als grondeigenaar
- Overige grondeigenaren
- Energie ontwikkelaars
- HWL voor natuurcompensatie en inrichting polder
- Gemeente voor vergunningen, ruimtelijke uitgangspunten en afspraken natuurcompensatie
- HW Duurzaam
- Provincie eventuele sanering van de gronden.

### Uitbreiding Getijdengeulen ten westen van Heinenoordtunnel

Deze getijdengebieden zijn qua beplanting vrij dichtbegroeid, de geulen zijn smal en het getij minimaal beleefbaar. Door bestaande getijdengeulen uit te graven of nieuwe bredere geulen aan te leggen

creëer je meer ruimte voor de rivier en waterberging, wordt de ecologische waarde en belevingswaarde voor bezoekers verhoogd en ontstaan meer paaiplekken voor vissen.

### Bruggenhoofd

De omgeving van het bruggenhoofd is een recreatief knooppunt interessant voor verschillende doelgroepen. De ontwikkeling van de recreatie van het bruggenhoofd gaat in deze fase verder. De doorontwikkeling kan ondernemers inspireren om meer recreatief programma toe te voegen, passend bij het extensieve karakter van het gebied. Verschillende programma's kunnen elkaar versterken en wellicht is er ruimte voor horeca of een restaurant. Een restaurant kan een belangrijke nieuwe trekker voor het gebied zijn, waardoor diversere doelgroepen het gebied bezoeken. Het restaurant kan de plek in de Hoeksche Waard zijn waar lekkere en bijzondere streekproducten worden geserveerd. Vanaf het restaurant is een aantrekkelijk uitzicht over de Oude Maas. Een bezoek aan het gebied, het bos-klimpark of wandeling door het deltapark, kan gecombineerd worden met een hapje eten. De ecolodges kunnen tussen de zonnevelden in Polder de Buitenzomerlanden uitgebreid worden. De sleutel kan opgehaald worden in het restaurant.

Wie is daarvoor nodig?

- SOHW en gemeente voor opstellen van programma van eisen voor recreatieve ontwikkelingen
- Commissie cultuurerfgoed (vanwege bruggenhoofd)
- Recreatie en horeca ondernemers
- ASR als grondeigenaar van bos
- Rijkswaterstaat voor eisen ten aanzien van waterveiligheid
- Staatsbosbeheer voor eisen t.a.v. gebied rondom bruggenhoofd

### Versterken ecologische verbinding

Vanaf Kuipersveer loopt een bestaande kreek het agrarisch gebied in. HWL heeft de ambitie om de ecologische waarde van de kreek te vergroten en heeft dit geagendeerd. Deze kreek heeft de potentie om doorgetrokken te worden tot de Binnenmaas, zodat er een ecologische verbinding ontstaat met de noordrand. De belevingswaarde kan worden vergroot door toevoeging van een wandelpad.

Wie is daarvoor nodig?

- HWL
- Grondeigenaren
- Waterschap voor beheer van de kreek





Visie 'De Buitenzomerlanden' Fase 3: Deltapark 2040

## 4.3 Fase 3

Het ontwikkelingsbeeld Deltapark 2040 schetst het integrale beeld van de gewenste lange-termijnontwikkeling van de noordrand. De natuurontwikkeling wordt in deze fase de belangrijkste landschappelijke drager voor het gebied.

### Robuust Deltapark 2040

De zonnevelden hebben plaatsgemaakt voor robuuste deltanatuur. Door de uitbreiding wordt het areaal deltanatuur t.o.v. 2018 ongeveer verdubbelt. Het wandelnetwerk wordt uitgebreid en de natuur kan doorontwikkelen. Het totale gebied is onderdeel geworden van het nieuwe Nationaal Park NLDelta Biesbosch-Haringvliet. De watergebonden industrie op grond van Suiker Unie gelegen aan de Oude Maas heeft zich ontwikkeld tot een duurzaam ecologisch bedrijventerrein, waardoor de getijdenatuur ook hier zichtbaar en beleefbaar is en eventueel energie opgewekt kan worden. De bedrijven liggen in een groen- blauw raamwerk, toegankelijk voor recreanten. De zuidzijde van Barendrecht is eveneens getransformeerd, waardoor de getijdenatuur zichtbaarder en beleefbaar is. Onderdeel van het Nationaal Park NLDelta Biesbosch-Haringvliet is een watertaxi die recreanten naar verschillende interessante gebieden in het Deltapark brengt. Bezoekers kunnen aanmeren aan de zuidzijde van Barendrecht, het voormalige bruggenhoofd aan de noordrand van de Hoeksche Waard en bij bezoekerscentrum Klein Profijt. Hierdoor wordt de bereikbaarheid van het gebied verbeterd en het perspectief op de deltabeleving vergroot, zicht vanaf de Oude Maas op het gebied.

De kaart geeft zo concreet mogelijk de strategische ruimtelijke elementen aan voor de ontwikkeling van de noordrand, maar is nog geen inrichtingsplan. Het programmateam 'Rivier-als-getijdenpark' heeft een landschappelijk raamwerk opgesteld. Dit raamwerk schetst een verbindend verhaal met ontwerpprincipes waaruit inspiratie gehaald kan worden voor Deltapark de Buitenzomerlanden. De inrichting en het ontwerp van het Deltapark Buitenzomerlanden vraagt echter wel om een eigen lokale uitwerking van het gehele park.

### Van multimodaal transferium naar recreatief transferium

Het transferium is landschappelijk ingepast. Naast een belangrijk overstappunt is het ook een ontvangstgebied voor bezoekers met informatievoorziening over de regio en startpunten van excursies.

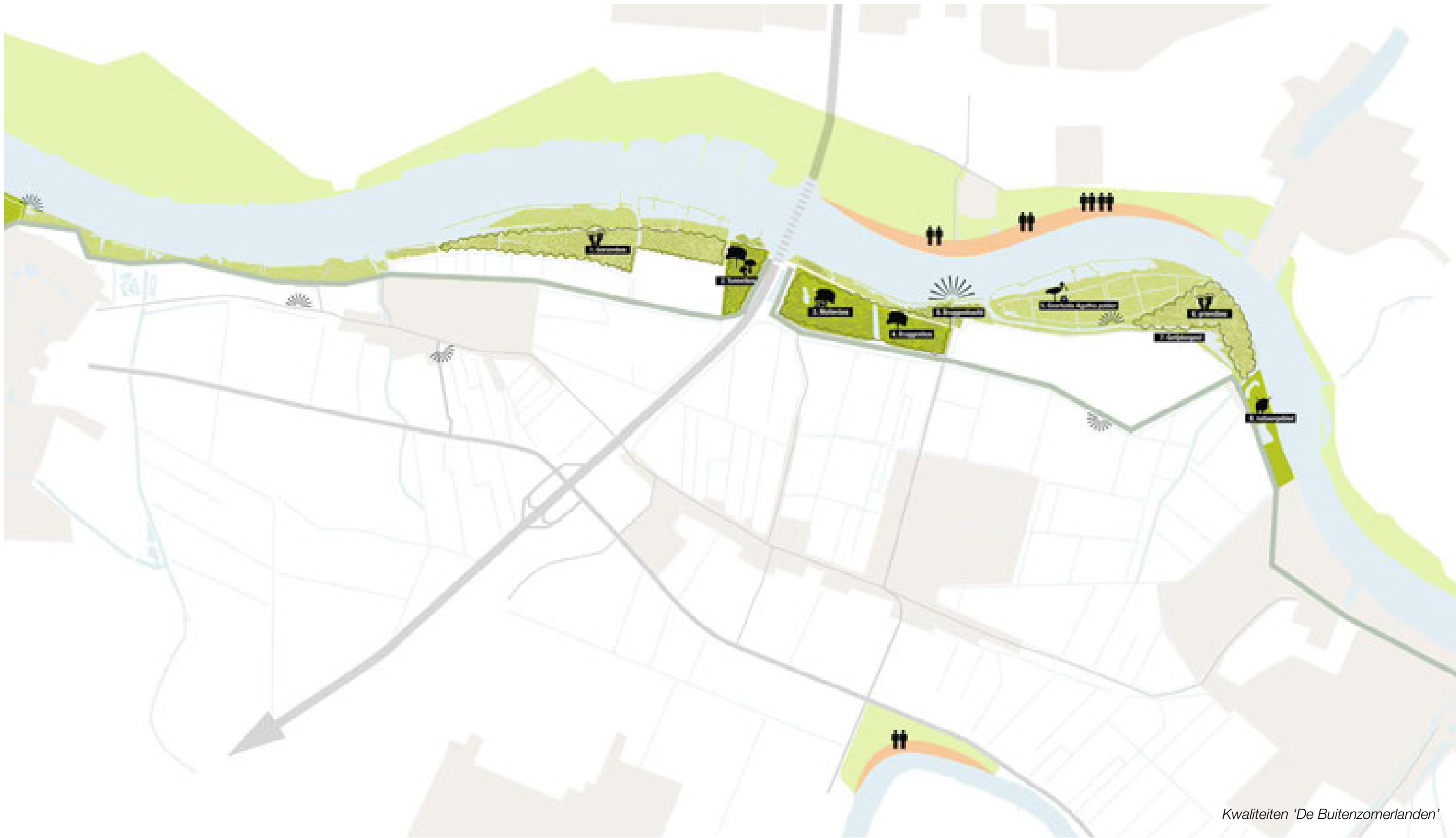


# 5. Uitvoeringsagenda

| Doelstellingen fase 1:                                                                                                             | Indicatie<br>benodigd<br>budget | Beschikbare financiering                                    | (Aanvullend) benodigd bedrag                                               | Kartrekker              | Overige samenwerkende partijen                                                     | Aandachtspunten                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|-------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------|-------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Aanleg 6,5 kilometer geasfalteerd fietspad                                                                                         | Circa € 600.000                 | 132.000 vanuit budget windmolenpark ivm aanleg windturbines | 238.000 (Gemeente Hoeksche Waard en cofinanciering Provincie Zuid-Holland) | Gemeente Hoeksche Waard | Renewable Factory ivm fietspad combineren met toegangsweg windmolens,              | In februari 2019 wordt door de Provincie Zuid-Holland bekend gemaakt of er geld beschikbaar komt voor aanleg en uitvoering van het nieuwe recreatieve fietspad langs de noordrand. Indien het traject niet in aanmerking komt, dan kan dit volgend jaar in het fietsplan worden opgenomen                                                                             |
|                                                                                                                                    |                                 | 132.000, Provincie ZH verdubbelt bovenstaand bedrag         |                                                                            |                         | Provincie Zuid-Holland ivm routeverloop en co-financiering                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | Waterschap ivm vergunningaanvraag bij aansluiting fietspad op waterkerende functie |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | HWL ivm afstemming routeverloop door Tunnelbos                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | Rijkswaterstaat                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Landschappelijke inpassing vijf windturbines, met name toegangsweg naar windturbines, opstelplaats bouwverkeer rondom windturbines | nvt                             | Bekostigd door ENECO, investeerder in de windturbines       |                                                                            | Renewable factory       | Gemeente Hoeksche Waard toetst                                                     | Landschappelijke inpassing afstemmen op zo hoog mogelijke belevingswaarde van fietsers op het nieuwe aangrenzende fietspad.                                                                                                                                                                                                                                           |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | HWL denkt mee                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Herplanten ruim 700 bomen in de noordrand, ten noord westen van Heinenoord                                                         | nvt                             | Bekostigd door ENECO, investeerder in de windturbines       |                                                                            | Renewable factory       | Gemeente Hoeksche Waard toetst                                                     | Herplanten ten noord westen van Heinenoord, zodat een aaneengesloten natuurgebied ontstaat. Met gemeente zoeken naar meekoppelkansen, zoals nieuwe bosgebied toegankelijk maken voor bezoekers                                                                                                                                                                        |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | HWL denkt mee                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | Waterschap als grondeigenaar                                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Aanleg wandelpad vanaf noordrand Heinenoord richting het buitendijkse gebied.                                                      | nvt                             | Bekostigd door ENECO, investeerder in de windturbines       |                                                                            | Renewable factory       | Gemeente Hoeksche Waard toetst                                                     | Wandelpad landschappelijk inpassen.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | HWL denkt mee                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | Grondeigenaar                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Herinrichting Mollenvlakte en omgeving                                                                                             | nvt                             | Bekostigd door ENECO, investeerder in de windturbines       |                                                                            | Renewable factory       | Gemeente Hoeksche Waard toetst                                                     | Vlonderpad naar uitkijkpunt uitvoeren met duurzame materialen, zoals composiet of gerecycled plastic ivm lange levensduur                                                                                                                                                                                                                                             |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | HWL denkt mee                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Landschappelijke inpassing toegangsweg naar windturbines door het tunnelbos.                                                       | nvt                             | Bekostigd door ENECO, investeerder in de windturbines       |                                                                            | Renewable factory       | Gemeente Hoeksche Waard ivm toetsing en bestemmingsplanwijziging                   | Verloop van de route afstemmen met HWL, i.v.m. natuurwaarde van tunnelbos, anderzijds afstemmen met gemeente Hoeksche Waard om te onderzoeken of er een mogelijkheid is om toekomstig programma in deel van het tunnelbos te plaatsen, zoals een natuurbegraafplaats (afstemmen met omwonenden ivm draagvlak)                                                         |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | HWL denkt mee                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | ASR als grondeigenaar                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Herinrichting parkeerplaats bruggehoofd                                                                                            | ntb                             |                                                             | Plaatsing oplaadpalen elektrische auto's en fietsen                        | Gemeente Hoeksche Waard | Renewable factory                                                                  | Aandacht voor ruimtelijke kwaliteit en landschappelijke inpassing van parkeerplaatsen. Onderzoeken of er subsidies mogelijk zijn voor plaatsing elektrische laadpalen voor auto's en fietsen. En verken of er een netwerk kan ontstaan van oplaadpunten aan de gehele rand van de Hoeksche Waard (van Numansdorp, Klein Profijt, Bruggehoofd tot aan het transferium) |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | ASR als grondeigenaar brugbos                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
| Aanleg uitkijktoren op Bruggehoofd                                                                                                 | 200.000                         | -                                                           | 200.000, voorstel voorleggen bij landschapstafel                           | Gemeente Hoeksche Waard | Rijkswaterstaat ivm uitgangspunten en eisen                                        | Ontwerp zo afstemmen dat in de toekomst restaurant geïntegreerd kan worden in de toren                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|                                                                                                                                    |                                 |                                                             |                                                                            |                         | Welstand ivm toetsing aan cultuurhistorische waarde                                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |

| Doelstellingen fase 1:                                                                           | Indicatie<br>benodigd<br>budget | Beschikbare financiering                                                                                                                            | (Aanvullend) benodigd bedrag                                                                                                           | Kartrekker                                            | Overige samenwerkende partijen                                                                                    | Aandachtspunten                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Aanleg uitkijkheuvel Geertruida Agathapolder en entree naar getijdegeul nabij Kuipersveer.       | ntb                             |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                        | Gemeente Hoeksche Waard i.s.m. Staatsbosbeheer        | Renewable factory                                                                                                 | Vrijkomende grond, ter plaatse van de vijf windturbines, inzetten voor ophogen uitkijkheuvel Geertruida Agathapolder en entree naar getijdegeul nabij Kuipersveer                                                                                                                                                          |
|                                                                                                  |                                 |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                        |                                                       | Staatsbosbeheer als grondeigenaar en beheerder                                                                    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Invulling extensief recreatief programma in brugbos (bos-klimpark, plukbos of natuurspeelplaats) | nvt                             | Door investeerder en/of exploitant aangelegd en vergoed                                                                                             |                                                                                                                                        | ASR                                                   | Gemeente toetst                                                                                                   | Mogelijke invulling afstemming met omwonenden, zoeken naar draagvlak.                                                                                                                                                                                                                                                      |
|                                                                                                  |                                 |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                        |                                                       | HWL ivm bescherming of opwaardering natuurwaarden in het gebied                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Plaatsing ecolodges nabij getijdengeul, direct ten noorden van Kuipersveer                       | nvt                             | Door investeerder en/of exploitant aangelegd en vergoed                                                                                             |                                                                                                                                        | gemeente Hoeksche Waard i.c.m. Staatsbosbeheer        | Staatsbosbeheer vanwege ervaring met vergelijkbare exploitatie in gebieden                                        | Tender uitschrijven voor deze specifieke opgave. Staatsbosbeheer kan hier lead in nemen, vanwege eerdere ervaring met aanleg ecolodges                                                                                                                                                                                     |
|                                                                                                  |                                 |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                        |                                                       | Rijkswaterstaat als grondeigenaar                                                                                 |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                                                                                                  |                                 |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                        |                                                       |                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Aanleg multimodaal transferium afslag A29                                                        | nvt                             | Provincie heeft aangegeven dat er gezocht wordt naar locaties waar een (tijdelijk) transferium aangelegd kan worden ivm renovatie Heinenoordtunnel. | Naast kosten voor aanleg van een parkeerplaats is er ook budget benodigd voor aankoop van agrarische grond en bestemmingsplanwijziging | Gemeente Hoeksche Waard i.c.m. Provincie Zuid-Holland | Rijkswaterstaat                                                                                                   | Aanschaf agrarische grond kan langduriger traject worden. Tijdig mee starten, zodat dit gereed is bij start renovatie Heinenoordtunnel                                                                                                                                                                                     |
|                                                                                                  |                                 |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                        |                                                       | SOHW                                                                                                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                                                                                                  |                                 |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                        |                                                       | Grondeigenaar                                                                                                     |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Landschappelijke inpassing zonnevelden                                                           | nvt                             | Door investeerder en/of exploitant aangelegd en vergoed                                                                                             |                                                                                                                                        | Investeerder                                          | Gemeente toetst                                                                                                   | Verken met gemeente, HW Duurzaam en grondeigenaren van opgehoogde agrarische percelen aan de noordrand kansen voor toekomstige duurzame inrichting van deze gronden. Gemeente kan verkennen of investeerder in zonnevelden aanvullende maatregelen dient te nemen, zoals de landschappelijke inpassing van de zonnevelden. |
|                                                                                                  |                                 |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                        |                                                       | Grondeigenaar of grondeigenaren,                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                                                                                                  |                                 |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                        |                                                       | HW Duurzaam ivm samenbrengen partijen                                                                             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Aanleg bloemrijke akkerranden                                                                    | ntb                             | Subsidies op termijn mogelijk voor agrariers?                                                                                                       |                                                                                                                                        | Gemeente Hoeksche Waard i.s.m. LTO Noord              |                                                                                                                   | Verken of subsidies mogelijk zijn voor aanleg van bloemrijke akkerranden.                                                                                                                                                                                                                                                  |
|                                                                                                  |                                 |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                        |                                                       |                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Doelstellingen fase 2:                                                                           | Indicatie<br>benodigd<br>budget | Beschikbare financiering                                                                                                                            | (Aanvullend) benodigd bedrag                                                                                                           | Kartrekker                                            | Overige samenwerkende partijen                                                                                    | Aandachtspunten                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Bouw restaurant op bruggehoofd                                                                   | nvt                             | Door investeerder en/of exploitant aangelegd en vergoed                                                                                             |                                                                                                                                        | gemeente Hoeksche Waard                               | Rijkswaterstaat ivm uitgangspunten en eisen                                                                       | Bouw restaurant i.r.t. eventuele monumentale status bruggehoofd                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Uitbreiding getijdegeulen in buitendijks gebieden                                                | ntb                             | Droomfonds in combinatie met andere subsidies                                                                                                       |                                                                                                                                        | gemeente Hoeksche Waard                               | Rijkswaterstaat en Provincie Zuid-Holland                                                                         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
|                                                                                                  |                                 |                                                                                                                                                     |                                                                                                                                        |                                                       |                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Doelstellingen fase 3:                                                                           | Indicatie<br>benodigd<br>budget | Beschikbare financiering                                                                                                                            | (Aanvullend) benodigd bedrag                                                                                                           | Kartrekker                                            | Overige samenwerkende partijen                                                                                    | Aandachtspunten                                                                                                                                                                                                                                                                                                            |
| Aanleg getijddepark op hoger gelegen gronden aan de noordrand                                    | ntb                             | ntb                                                                                                                                                 |                                                                                                                                        | Gemeente Hoeksche Waard                               | Provincie Zuid-Holland (o.a. landschapstafel IJsselmonde), Rijkswaterstaat, programmateam Rivier als Getijdenpark | Op korte termijn vanuit gemeente Hoeksche Waard deze ambitie agenderen en op zoek naar samenwerkende partijen. Het betreft een lange termijnningreep, waarbij meekoppelkansen verkend dienen te worden (ruimte voor de rivier) & mogelijk lopende projecten.                                                               |

# BIJLAGEN





*Aandachtspunten 'De Buitenzomerlanden'*

# Kwaliteiten en aandachtspunten de Buitenzomerlanden

## Kwaliteiten

Een grote kwaliteit van de Buitenzomerlanden zijn de buitendijkse natuurgebieden. De ligging in de Nederlandse Delta, onder invloed van het getij, levert unieke natuurwaarden op. In de buitendijkse gebieden zijn grote en kleinere getijdegeulen en karakteristieke griendbossen. De natuurgebieden vervullen bovendien een cruciale functie als ecologische schakel tussen de Biesbosch en de Voordelta en als pleisterplaats of broedgebied voor tal van trekvogels. Een goed voorbeeld hiervan is de Geertruida Agathapolder, een belangrijke pleisterplaats voor trekvogels. Daarnaast liggen de karakteristieke griendbossen. Deze natuurgebieden zijn een potentiële trekker voor bezoekers en uniek in Europa. De noordrand is onderscheidend ten opzicht van de zuidzijde van Barendrecht, vanwege het extensieve karakter en afwisseling in natuurgebieden. De zuidzijde van Barendrecht is gericht op intensievere recreatieve met o.a. een pannenkoekenrestaurant, jachthaven en vakantiewoningen, haven.

Een andere kwaliteit in het gebied is het voormalige bruggenhoofd, een uitkijkpunt over de Oude Maas. Voor recreatieve fietsers komend vanaf de Buitengorzendijk is het bruggenhoofd een aangename plek om even halt te houden. Deze dijk maakt onderdeel uit van een lange afstandfietsroute. Fietsers hebben vanaf de dijk zicht op de lager gelegen en open polders. Het tunnelbos, even ten westen van de uitgang van de Heinenoordtunnel is een plek waar in de herfst zeer veel verschillende paddestoelen te vinden zijn, de mollenvlakte ten oosten van de Heinenoordtunnel is een natuurgebied met een hogere natuurwaarde en plas-drasinrichting.

## Aandachtspunten

Langs de noordrand is er nauwelijks zicht op de Oude Maas. Daarnaast zijn de verschillende natuurgebieden niet goed zichtbaar vanaf de recreatieve fietsroutes en worden hierdoor weinig bezocht. De routing naar en door het gebied is onduidelijk. Verder is de ontsluiting van het gebied onduidelijk. De omgeving van het bruggenhoofd ziet er onaantrekkelijk uit door slecht onderhouden parkeerplaats en onaantrekkelijk groen. Vanaf deze plek is niet goed zichtbaar welke wandelrondjes te maken zijn en welke natuurgebieden bezocht kunnen worden.



# Interviews

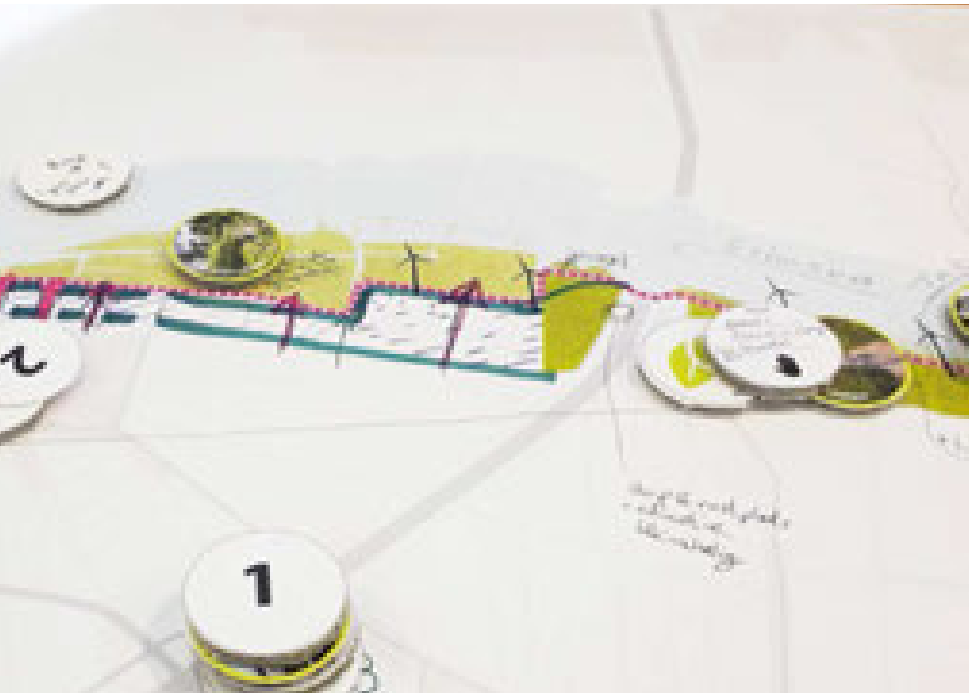
|                                   |                                                                                   |
|-----------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------|
| Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit HW | Miranda Reitsma                                                                   |
| Agrariërs P. de B.                | Familie Kleijwegt                                                                 |
| ASR                               | Teus Bor                                                                          |
| Eigenaar Witte Boerderij          | Charles de Klerk                                                                  |
| Gemeente Binnenmaas               | Perry van der Elst<br>Esther van Munster<br>Jurjen Verhage<br>Moniek Stapel Filak |
| HW Duurzaam                       | Piet Jansen<br>Daan den Ouden<br>Henk van den Berg                                |
| HWL                               | Henk Malta<br>Jan Prince                                                          |
| Provincie Zuid-Holland            | Anja Kerklaan                                                                     |
| Renewable energy                  | Ronald Kloet                                                                      |
| SOHW                              | Gerard Leggedoor<br>Martin Roobol<br>Simone Diegenbach<br>Arjan Versprille        |
| Staatsbosbeheer                   | Wicher Pen<br>Jeroen van Vliet<br>Nelleke den Boon<br>Bart van Loon               |
| Waterschap (WSHD)                 |                                                                                   |



Urban Synergy | november 2018

# Aanwezigen werksessie 16.10.2018

|                        |                                                                                                                                            |
|------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ASR                    | Teus Bor                                                                                                                                   |
| Gemeente Binnenmaas    | Perry van der Elst<br>Esther van Munster<br>Jurjen Verhage<br>Bart van Loon<br>Claudia Berolo<br>Joost Ridderhof<br>Natasja Knoot-Boortman |
| HWL                    | Sjoerd Reinstra<br>Jan Prince                                                                                                              |
| Provincie Zuid-Holland | Diederik Braat                                                                                                                             |
| Renewable factory      | Ronald Kloet                                                                                                                               |
| SOHW                   | Gerard Leggedoor                                                                                                                           |
| Staatsbosbeheer        | Wicher pen<br>Nelleke den Boon                                                                                                             |
| Waterschap (WSHD)      | Bart van Loon                                                                                                                              |



urban  
synergy

noordsingel 70b  
3032 bg rotterdam  
[www.urbansynergy.nl](http://www.urbansynergy.nl)  
[info@urbansynergy.nl](mailto:info@urbansynergy.nl)